

Politik İstikrarın Enflasyon ve Ekonomik Büyüme Üzerindeki Etkileri: Farklı Ülke Grupları Arasında Ekonometrik Bir Analiz

The Effects of Political Stability on Inflation and Economic Growth: An Econometric Analysis Across Different Country Groups

Nigâr ALEV¹, Mıhrıban SARIBULAK², Celal KIZILDERE³

Öz

Amaç: Bu çalışmanın amacı politik istikrar, enflasyon ve ekonomik büyüme ilişkisini farklı ülke grupları için analiz etmektir.

Tasarım/Yöntem: Bu çalışmada, doğrudan yabancı yatırım, finansal gelişme, işsizlik, politik istikrar ile ekonomik büyüme ve enflasyon arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla 2002 ile 2023 dönemine ait gelişmekte olan (Brezilya, Çin, Çek Cumhuriyeti, Mısır, Hindistan ve Türkiye) ve gelişmiş ülkeleri (İngiltere, Fransa, Almanya, İtalya, Japonya ve Hollanda) kapsayan panel verisi kullanılmıştır. Veri seti, Dünya Bankası'ndan elde edilmiştir. Değişkenler arasındaki uzun dönemli ilişki, Pesaran, Shin ve Smith (2001) tarafından geliştirilen Panel ARDL (Sınır Testi) yöntemiyle analiz edilmiştir. Değişkenler arasındaki nedensellik ilişkisi ise Dumitrescu ve Hurlin (2012) panel nedensellik testi ile incelenmiştir.

Bulgular: Gelişmiş ülkelerde uzun dönemde politik istikrar ve büyüme arasında negatif ancak anlamsız bir ilişki mevcutken politik istikrar ve enflasyon arasında ise pozitif ve anlamlı bir ilişki vardır. Gelişmekte olan ülkelerde ise uzun dönemde politik istikrar büyüme ve enflasyonu olumlu etkilemektedir.

Sınırlılıklar: Çalışma, sınırlı ülke kapsamı nedeniyle genellenebilirlik açısından kısıtlıdır. Ayrıca, kullanılan Panel ARDL modeli ile bazı makroekonomik değişkenlerin dışarıda bırakılması ve politik istikrarın ölçüm biçimi, sonuçların duyarlılığını etkileyebilir.

Özgünlük/Değer: Ampirik literatürde mevcut olan farklı sonuçlar politik istikrar ile enflasyon ve büyüme arasındaki ilişkinin karmaşıklığını göstermektedir. Bu çalışma bu doğrultuda literatüre katkı yapacaktır.

Anahtar Kelimeler: Politik İstikrar, Enflasyon, Büyüme, Panel ARDL

Abstract

Purpose: The purpose of this study is to analyze the relationship between political stability, inflation and economic growth for different country groups.

Design/Methodology: This study examines the relationships between foreign direct investment, financial development, unemployment, political stability, economic growth, and inflation, utilizing panel data from developing countries (Brazil, China, Czech Republic, Egypt, India, and Turkey) and developed countries (United Kingdom, France, Germany, Italy, Japan, and the Netherlands) for the period 2002-2023. The dataset was obtained from the World Bank. The long-term relationships between the variables were analyzed using the Panel ARDL (Bounds Test) method developed by Pesaran, Shin, and Smith (2001). The causality relationships between the variables were investigated using the Dumitrescu-Hurlin (2012) panel causality test.

Findings: In developed countries, there is a negative but insignificant relationship between political stability and growth, while there is a positive and significant relationship between political stability and inflation. Political stability positively affects growth and inflation in developing countries.

Limitations: The study is limited in terms of generalizability due to its restricted country coverage. Additionally, the exclusion of certain macroeconomic variables and the method of measuring political stability within the employed Panel ARDL model may affect the robustness of the results.

Originality/Value: Different results in the empirical literature show the complexity of the relationship between political stability and inflation and growth. This study will contribute to the literature in this direction.

Keywords: Political Stability, Inflation, Growth, Panel ARDL

¹Doç. Dr., Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat, nigaralev02@gmail.com, ORCID: 0000-0002-0154-6211

²Arş. Gör., Yozgat Bozok Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat, m.saribulak9@gmail.com, ORCID: 0009-0000-2007-4267

³Doç. Dr., Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Erciş İşletme Fakültesi, İktisat, celalkizildere@gmail.com, ORCID: 0000-0001-9904-0472

1. GİRİŞ

Ekonomik büyüme ve enflasyon, ülkelerin makroekonomik performanslarının temel göstergeleri olarak kabul edilmektedir. Bu göstergeler arasındaki farklılıklar, iktisat literatüründe uzun süredir dikkat çekici bir araştırma alanı olmuştur. Benzer ekonomik yapılar ve kaynaklara sahip ülkelerin neden farklı ekonomik performans düzeyleri sergilediği sorusu ise, iktisatçılar ve politika yapıcılar için önemli bir araştırma konusu olmuştur. 1990'lı yıllardan itibaren, ekonomik farklılıkların sebeplerini açıklama çabaları, yalnızca geleneksel ekonomik belirleyicilerle sınırlı kalmayıp, aynı zamanda kurumsal faktörlerin etkisine de odaklanmıştır.

Kurumsal iktisat yaklaşımı, bu bağlamda önemli bir teorik çerçeve sunmaktadır. İki dünya savaşı arasında şekillenen ve zaman içinde evrilen bu yaklaşım, kurumların ve kurumsal yapıların ekonomik işleyiş ve sonuçlar üzerindeki etkisini vurgulamaktadır. Kurumlar, mülkiyet haklarının korunması, beşeri sermayenin desteklenmesi, hukukun üstünlüğü ve bürokratik etkinliğin sağlanması gibi işlevleri yerine getirdiklerinde, ekonomik belirsizliği azaltarak işlem maliyetlerini düşürmekte ve dolayısıyla ekonomik performansı olumlu yönde etkilemektedir. Bu kurumsal unsurlar, ekonomik büyüme ve istikrarın sağlanmasında kritik bir rol oynamaktadır.

Acemoğlu, Johnson ve Robinson (2001), daha iyi kurumlara, güçlü mülkiyet hakları ve tutarlı politikalara sahip ülkelerin, beşeri ve fiziki sermaye birikimini artırarak ekonomik büyümeyi teşvik ettiğini belirtmektedir. Bu noktada, demokrasi, kurumsal kalite, ekonomik özgürlükler ve politik istikrar gibi kurumsal göstergelerin önemi öne çıkmaktadır. Bu unsurlar, sadece ekonomik büyüme üzerinde değil, aynı zamanda enflasyon üzerinde de önemli etkiler yaratabilmektedir. Çalışmanın odak noktası olan politik istikrar, ekonomik kurumların etkinliği ve dolayısıyla makroekonomik performans üzerinde kritik bir rol oynamaktadır. Politik istikrar, mevcut iktidarın sürekliliği ve hükümet değişikliklerinin öngörülebilirliği olarak tanımlanabilirken, politik istikrarsızlık, hükümet değişikliklerinin sık yaşandığı, toplumsal ve siyasi gerilimlerin yüksek olduğu ve belirsizliğin hakim olduğu bir ortamı ifade etmektedir. Politik istikrarsızlık, ekonomik belirsizliği artırarak yatırımcı güvenini zedeleyebilmekte ve ekonomideki istikrarı tehdit edebilmektedir.

Politik istikrarsızlığın çeşitli boyutları, Tosun, Güran ve Ulucan (2008) gibi araştırmacılar tarafından sosyal huzursuzluk, miyop ve kutuplaşma ile zayıf hükümetler yaklaşımlarıyla açıklanmıştır. Sosyal huzursuzluk, şiddet olayları ve toplumsal gerilimleri; miyop ve kutuplaşma, sık hükümet değişikliklerini ve tutarsız politikaları; zayıf hükümetler ise koalisyon hükümetlerinin ve içsel belirsizliklerin yarattığı sorunları ifade etmektedir. Bu unsurlar, ülkelerin ekonomik politikalarının uygulanabilirliğini ve etkinliğini olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Alesina ve Perotti (1993) ile Şanlısoy (2010) gibi araştırmacılar ise politik istikrarsızlığı, iktidar değişikliklerinin niteliği ve anayasal sistemin istikrarı üzerinden incelemektedir. İktidar değişikliklerinin şiddet olaylarına dayanması veya anayasal düzenin sürekli olarak değişmesi, politik istikrarsızlığın temel göstergeleri olarak kabul edilmektedir. Bu tür unsurlar, hem ekonomik büyüme üzerinde olumsuz etkiler yaratabilmekte hem de enflasyon üzerinde belirsizlikler oluşturabilmektedir.

Politik istikrarın ekonomik büyüme ve enflasyon üzerindeki etkisine dair literatürde farklı görüşler bulunmaktadır. Genel kanı, politik istikrarın ekonomik büyümeyi olumlu etkilediği ve enflasyonu düşürdüğü yönündedir. Ancak, bazı araştırmalar bu ilişkinin karmaşık olabileceğini ve farklı sonuçlar doğurabileceğini göstermektedir. Örneğin, Alesina vd. (1996) ve Olson (1982), politik istikrarsızlığın ekonomik büyüme üzerinde olumlu ancak beklenenden daha bir etkiye sahip olabileceğini öne sürmektedir. Bu durum, bazı durumlarda politik istikrarsızlığın reformları tetikleyebileceği veya mevcut ekonomik yapıyı değiştirebileceği argümanına dayanmaktadır. Yani, kısa vadeli politik belirsizlikler, uzun vadede yapısal değişimlere yol açabilmektedir. Enflasyon ile politik istikrar arasındaki ilişki de benzer şekilde karmaşık olabilir. Bazı çalışmalar (Aisen ve Veiga (2006; 2008) Khan ve Saqip (2011), Potluka ve Klazar (2013), Barugahara (2015), Ghanayem, Downing ve Sawalha (2023)) politik istikrarsızlığın enflasyonu artırdığını gösterirken, diğerleri (Telatar vd. (2010), Mazhar ve Jafri (2017)) bu ilişkinin zayıf veya belirsiz olduğunu ortaya koymuştur. Politik istikrarsızlık, hükümetlerin oy kaygısı ile hareket etmesine sebep olabilmektedir. Bu koşullar altında hükümetler para politikalarını tutarlı bir şekilde sürdürememekte ve finansal sistemde oluşan güven eksiklikleri nedeniyle enflasyonun artmasına zemin hazırlamaktadır. Ancak, bazı ülkelerde, politik istikrarsızlık

dönemi, kısa vadeli enflasyon artışlarıyla birlikte, ekonomik yapının yeniden şekillenmesine yol açarak enflasyonun kontrol altına alınmasına neden olabilmektedir.

Bu kapsamda, politik istikrarın ekonomik büyüme ve enflasyon üzerindeki etkisinin ampirik olarak incelenmesi büyük bir önem taşımaktadır. Literatürdeki farklı sonuçlar, bu ilişkinin karmaşıklığını ve bağlamsal farklılıklarını göstermektedir. Bu çalışma, politik istikrarın ekonomik büyüme ve enflasyon üzerindeki etkilerini ampirik olarak incelemeyi amaçlamaktadır. Teorik çerçeveden hareketle, politik istikrarın ekonomik büyüme üzerinde olumlu, enflasyon üzerinde ise olumsuz bir etkiye sahip olması beklenmektedir. Bununla birlikte, teorik ve ampirik literatürde elde edilen farklı bulgular, aksi yönde bir ilişkinin de mümkün olabileceğine işaret etmektedir. Literatürdeki bu çeşitlilik göz önüne alındığında, söz konusu ilişkinin ampirik olarak test edilmesi, politika yapıcılar açısından değerli bir referans noktası sağlayacaktır. Çalışmanın ilerleyen bölümlerinde, politik istikrar ile büyüme ve enflasyon arasındaki ilişkiye dair literatür taraması, ekonometrik modelleme, bulgular ve sonuçların yanı sıra politika önerileri sunulacaktır. Bu inceleme, ekonomik istikrar için politika yapıcıların odaklanması gereken kurumsal düzenlemeler hakkında rehberlik sağlayacaktır.

2. LİTERATÜR

Bu bölümde, politik istikrarın büyüme ve enflasyon üzerindeki etkisi incelenmiş ve konuya ilişkin literatür iki ana başlık altında ele alınmıştır. İlk olarak, politik istikrar ile ekonomik büyüme arasındaki ilişki incelenmiş ve konuya ilişkin ampirik literatüre yer verilmiştir. İkinci olarak ise, politik istikrarın enflasyon üzerindeki etkisi açıklanmış ve ilgili ampirik literatür sunulmuştur.

2.1. Politik istikrar- Ekonomik Büyüme İlişkisi

Literatürde, ekonomik büyüme ve politik istikrar arasındaki ilişkinin genel olarak pozitif olduğu kabul edilmektedir. Politik istikrar, ekonomideki belirsizliği azaltmakta ve bu durum hem yurtiçi hem de yurtdışındaki iktisadi birimlerin ülkeye olan güvenini artırmaktadır. Bu güven artışı, geleceğe dair beklentilerin olumlu yönde şekillenmesine olanak tanımaktadır. Belirsizlikten arındırılmış bir ekonomide, yerli ve yabancı yatırımların artması söz konusu olmaktadır. Buna karşılık, hükümetlerin yeniden seçilme olasılıklarının belirsiz olduğu politik istikrarsızlık dönemlerinde, uzun vadeli kamu yatırımlarının hayata geçirilmesi önemli ölçüde güçleşmektedir. Bu durum, hükümetleri daha çok kısa vadeli yatırımlara yönlendirirken, kamu tüketimini artırmaktadır. Tüketim ve yatırım dengesindeki bu bozulma ise ekonomik büyüme oranını düşürmektedir. Dolayısıyla, politik istikrarın, yatırımlar yoluyla ekonomik büyümeyi olumlu yönde etkilediği görülmektedir.

Politik istikrarsızlık durumlarında ise, oluşan güvensizlik ortamında fiziksel ve finansal sermaye, yatırımcıları tarafından daha güvenli bulunan bir ülkeye kaydırılabilmektedir. Gerçekleşen bu sermaye çıkışı, ekonomik büyüme üzerinde olumsuz bir etki yaratmaktadır. Ayrıca, gelir dağılımının eşit olmadığı ülkelerde, gelir düzeyi düşük olan seçmenler gelirlerin yeniden dağıtılması amacı ile genellikle mevcut hükümetin değişmesini talep edebilmektedir. Bu durum, politik istikrarsızlığa yol açmakta ve ekonomik büyümeyi olumsuz etkilemektedir (Arslan, 2011:74). Politik istikrarın olmadığı ülkelerde, belirsizlik ortamı, hükümetlerin daha fazla rant elde etme isteğini artırmakta ve popülist politikaların uygulanmasına neden olabilmektedir. Bu da kaynakların daha verimsiz alanlara kaymasına yol açmakta ve büyümeyi sınırlandırmaktadır (Şanlısoy, 2010:199).

Alesina vd. (1996) ve Olson (1982), politik istikrarsızlığın her zaman büyüme için olumsuz etkiler yaratmayabileceğine dikkat çekmektedir. Eğer mevcut hükümetler, vatandaşlarının ve ülkenin refahını öncelemeyen politikalar izler, ekonomi ve politika yönetiminde yetersiz kalır, baskıcı grupların çıkarlarını gözetir ve yüksek düzeyde yolsuzluk yaşanırsa, hükümet değişiklikleri ekonomi ve sosyal yaşam için fırsat oluşturmaktadır. Bu durumda, politik istikrarsızlık sermayenin beklenen marjinal getirisini artırabilmekte ve yatırımlar, dolayısıyla ekonomik büyüme üzerinde olumlu bir etki yaratabilmektedir.

Kurumsal yapı göstergesi olarak politik istikrarın ekonomik büyüme üzerindeki etkisini inceleyen ampirik literatür her geçen gün genişlemektedir. Alesina vd. (1996) tarafından yapılan çalışmada, 113 ülke için panel veri analizi kullanılarak politik istikrarsızlığın ekonomik büyümeyi olumsuz etkilediği tespit edilmiştir. Ayrıca, darbe gibi anayasal olmayan nedenlerle gerçekleşen hükümet değişiklikleri, sonraki değişikliklerin olasılığını artırmakta ve bu durum siyasi istikrarsızlığı

kalıcı hale getirmektedir. Çalışmada, hükümet değişikliklerinin nedenleri olarak askeri darbeler ve koalisyon değişiklikleri gibi faktörler ele alınmıştır. Ayrıca, ülkelerdeki demokratik kurumların işlevselliği de analiz edilmiştir.

Feng (1997) ise, 1960-1980 dönemi için 96 ülke üzerinde panel veri analizi yaparak, demokrasi, politik istikrarsızlık ve büyüme arasındaki ilişkiyi test etmiştir. Politik istikrarsızlık göstergesi olarak darbe ve rejim değişikliği kaynaklı hükümet değişikliklerini kullanmıştır. Sonuçlar, özellikle darbe gibi politik istikrarsızlık nedenlerinin büyüme hızını yavaşlattığını göstermektedir. Ayrıca, büyüme rejim değişikliği üzerinde olumsuz bir etkiye sahipken, iktidarın hkmette kalma ihtimali büyümeyi olumlu etkilemektedir.

Pin (2009), 1984-2003 dönemi için 98 ülkeyi kapsayan çalışmasında, politik istikrarsızlık ve büyüme ilişkisini Panel Genelleştirilmiş Momentler Yöntemi (GMM) ile analiz etmiştir. Politik istikrarsızlık göstergesi olarak darbe, rejim değişikliği ve büyük hükümet krizleri gibi faktörlerin yanı sıra etnik çatışmalar, isyanlar, iç savaş gibi şiddet olaylarından oluşan 25 gösterge kullanmıştır. Çalışmanın sonuçlarına göre, politik rejimin istikrarsızlığı ekonomik büyüme üzerinde olumsuz bir etki yaratmamaktadır. Ancak yönetim biçimi içindeki politik istikrarsızlık büyüme için negatif etkiler doğurmaktadır. Ayrıca, politik istikrarsızlık ve büyüme arasında çift yönlü bir nedensellik ilişkisi olduğu bulunmuştur.

Tosun ve arkadaşları (2008), Orta Doğu ve Kuzey Afrika (MENA) lkeleri ve Türkiye için politik istikrarsızlık ve yatırım profilinin ekonomik büyüme üzerindeki etkisini 1987-2003 dönemi için incelemiştir. Politik istikrarsızlık göstergesi olarak hükümet bütünlüğü, yasama yetkisi ve halk desteği kriterlerini kullanmışlardır. Ekonomik büyümeyi temsil etmek amacıyla ise Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GSYH) ve yatırım verileri ele alınmıştır. Araştırmanın bulguları, politik istikrarsızlık ve ekonomik büyüme arasında karşılıklı ve negatif bir ilişki olduğunu ortaya koymaktadır.

Arslan (2011), Türkiye'de 1987-2007 yılları arasında politik istikrarsızlık ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi Eşbütünleşme ve Hata Düzeltme Modeli ile analiz etmiştir. Politik istikrarsızlığı temsil eden değişkenler, hükümetlerin iktidarda kalma süreleri, programlarını uygulayabilme yetenekleri ve seçimle iktidara gelmeleri olup, bu veriler Country Risk Guide (ICRG)'den elde edilmiştir. Gayri Safi Yurt İçi Hasıla (GSYH) verileri ise T.C. Merkez Bankası veri tabanından alınmıştır. Çalışmanın sonuçları, politik istikrarsızlık ve ekonomik büyüme arasında uzun dönemli anlamlı bir ilişkinin varlığını ortaya koymaktadır. Ancak nedensellik ilişkisi tek yönlüdür ve GSYH'den politik istikrarsızlığa doğrudur. Sonuç olarak, Türkiye'de ekonomik büyüme, hükümetlerin iktidarda kalma sürelerini, seçimle işbaşına gelmelerini ve programlarını yürütebilme yeteneklerini etkilemektedir.

Gr ve Akbulut (2012), 1986-2003 döneminde 19 gelişmekte olan ülke için politik istikrarın ekonomik büyüme üzerindeki etkisini Panel Veri yöntemiyle incelemiştir. Çalışmada bağımlı değişken olarak gayri safi yurt içi hasıla (GSYH) alınmış, bağımsız değişkenler ise işsizlik, enflasyon, hükümet harcamaları, dışa açıklık ve politik istikrar olarak belirlenmiştir. Politik istikrar, iktidardaki parti sayısı, iktidarın yasama gücü ve halk desteği gibi faktörlerden oluşmaktadır. Araştırma sonuçları, politik istikrar ile ekonomik büyüme arasında pozitif bir ilişki olduğunu ortaya koymaktadır.

Aisen ve Veiga (2013), 169 lke için 1960-2004 dönemi verilerini GMM ile analiz ederek, politik istikrarsızlık ve ekonomik büyüme ilişkisini test etmiştir. Büyüme göstergesi olarak GSYH ve yatırımları ele alırken politik istikrarsızlığı temsilen ise kabine değişikliklerini kullanmıştır. Çalışma, modele dahil edilen 169 ülke ve incelenen dönem için politik istikrarsızlığın ekonomik büyümeyi olumsuz etkilediğini ortaya koymuştur.

Al ve Belke (2018), 14 MENA lkesi için politik istikrarsızlık ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi 1991-2016 dönemi için Panel Granger Nedensellik yöntemiyle analiz etmiştir. GSYH büyüme göstergesi olarak kullanılırken politik istikrarsızlık göstergesi olarak iç karışıklık, dış karışıklık ve bu ikisinin ortalamasından elde edilen endeks kullanılmıştır. İ ve dış karışıklıklar endeksine göre Ürdün ve Suudi Arabistan'da politik istikrarsızlık büyümeyi olumsuz; Bahreyn, Fas, Umman, Tunus ve BAE'de politik istikrarsızlık büyümeyi olumsuz etkilemektedir. Cezayir, Mısıır ve Lübnan'da ise karşılıklı negatif bir ilişki tespit edilmiştir. Diğer lkeler için ise herhangi bir ilişkiye rastlanılmamıştır.

Biçen (2020), BRICST ülkeleri için politik istikrarın ekonomik büyüme üzerindeki etkisini 2007-2022 dönemi verileriyle incelemiştir. Analizde değişken olarak GSYH, politik istikrar ve şiddetin/terörizmin yokluğu endeksi ve enflasyon oranları kullanılmıştır. Çalışma, Çin ve Hindistan dışında diğer BRICST ülkelerinde politik istikrarın ekonomik büyümeyi olumlu yönde etkilediğini göstermektedir.

Elbargathi ve Al-Assaf (2019), 1996-2016 dönemini kapsayan araştırmalarında seçili Arap ülkelerinde politik istikrarsızlığın ekonomik büyümeye olan etkisini analiz etmişlerdir. Çalışmada politik istikrar göstergesi olarak ifade özgürlüğü ve hesap verilebilirlik, şiddet ve terörizmin yokluğu, politikaların kalitesi, hukukun üstünlüğü ve yolsuzluğun kontrolü değişkenleri kullanılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, politik istikrar sağlanan ülkeler, sağlam ekonomik temeller ve güvenilir firmalar oluşturacaklarından uzun vadede ekonomik büyüme elde edecektir.

Dağılgan ve Okşak (2024), E-7 ülkeleri ve Türkiye için politik istikrarın ekonomik büyüme üzerindeki etkisini 2005-2021 dönemi verileriyle GMM yöntemiyle analiz etmiştir. Analizde, değişken olarak GSYH, enflasyon, politik istikrar, sermaye yatırımları, hukukun üstünlüğü endeksi ve doğrudan yabancı yatırımlar kullanılmıştır. Çalışmanın sonucuna göre, politik istikrar sürdürülebilir ekonomik büyüme için oldukça önemlidir.

İncelenen literatür, politik istikrar ve ekonomik büyüme arasında teorik olarak uyumlu bir ilişkinin olduğunu göstermektedir. Çoğu çalışmada, politik istikrarın ekonomik büyümeyi desteklediği vurgulanmaktadır. Ancak, bazı çalışmalar politik istikrar ve büyüme arasındaki ilişkinin tek yönlü olduğunu belirtmiştir. Örneğin, Biçen (2020), Çin’de politik istikrarın büyümeyi olumsuz etkilediğini, Hindistan’da ise bu iki değişken arasında bir ilişki olmadığını bulmuştur.

2.2. Politik İstikrar- Enflasyon İlişkisi

Politik istikrarın etkilediği ekonomik değişkenlerden biri de enflasyondur. Aisen ve Veiga (2006), hükümet krizlerinin ve kabine değişikliklerinin sıklıkla yaşandığı politik istikrarsızlık koşullarında, hükümetlerin ekonomi politikalarının da istikrardan uzaklaştığını ve genellikle kısa vadeli hedeflere yöneldiğini vurgulamaktadır. Değişim olasılığı yüksek olan hükümetlerin düşük enflasyon oranlarını sürdürmesi ise oldukça zordur. Politik istikrarsızlık ekonomik belirsizliğe yol açmakta, bu da enflasyon belirsizliğini ve enflasyon beklentilerini artırmaktadır. Bu belirsizlik borçlanma vadesinin kısılmasına ve dolayısıyla borçlanma maliyetlerinin artmasına neden olmaktadır. Maliyet enflasyonu ile sonuçlanan bu süreç enflasyon oranlarını yükseltmektedir (Aydınbaş, 2023).

Politik istikrarsızlık durumlarında, mevcut hükümetlerin kamu harcamalarını artırmak suretiyle yeniden seçilmeyi hedefledikleri gözlemlenmiştir. Oy kaygısı güden hükümetler, kamu harcamalarını finanse etmek için vergi artışına gitmek yerine borçlanmayı tercih etmektedir. Bu durum bütçe açıklarına neden olmakta ve hem kamu hem de özel sektör için borçlanma maliyetlerini artırarak enflasyonu tetiklemektedir. Ayrıca, özellikle seçim dönemlerinde transfer harcamalarının, ücret ve maaşların artırılması ve vergilerin düşürülmesi gibi genişletici maliye politikaları uygulanması, seçim sonrası dönemde talep enflasyonuna yol açabilmektedir. Buna ek olarak, politik istikrarsızlığın yarattığı belirsizlik ortamı, işlem maliyetlerini de artırarak enflasyon oranları üzerinde pozitif bir etkiye sahip olmaktadır (Şanlısoy, 2010: 202).

Cukierman, Edwards ve Tabellini (1992) politik istikrarsızlık ortamlarında hükümetlerin kamu harcamalarını enflasyon vergisi yani senyoraj gelirleri ile de karşılayabildiğini ifade etmişlerdir. Çalışmaya göre vergi sistemi ekonomik yapıya bağlı olduğu kadar politik sisteme de bağlıdır. Buna göre hükümetlerin verimsiz vergi sistemlerinden dolayı yüksek vergi toplama maliyetlerinden kaynaklı gelir toplama kabiliyetleri kısıtlıdır. Bu yüzden hükümetler kamu harcamalarını vergilerle finanse etmek yerine senyoraj gelirleri ile finanse etmektedir. Bu durum ise enflasyon oranlarını yükseltmektedir.

Hükümetler daha fazla iktidarda kalmak amacıyla para politikası otoritelerine baskı yaparak kısa dönemde üretim artışını sağlama yoluna gidebilmektedirler. Ancak bu yol gerçek bir üretim artışı olmadan daha yüksek bir enflasyon oranına sebep olmaktadır. Bunun önüne geçebilmek için ise merkez bankasının hukuki ve fiili bağımsızlığının güçlendirilmesi gerekmektedir. Yüksek bağımsızlığa sahip merkez bankaları değişen hükümetlere göre politika uygulamadıklarından politik istikrarsızlığa karşı para politikasını koruyabilmektedir (Telatar vd., 2010).

Paldam (1987)'a göre yüksek enflasyon oranları, politik istikrarsızlığa neden olabilmektedir. Enflasyon seviyesi arttıkça, politik istikrarsızlığın sebeplerinden biri olan askeri yönetim sıklığı da artmaktadır. Ayrıca, hiperenflasyon mevcut hükümetlerin yönetim sürelerini kısaltabilmektedir. Paldam (1987), enflasyon artışlarının zayıf hükümetlerin çelişkili ve aşırı iddialı politikalar uygulamaya çalışmasıyla ilişkili olduğuna dikkat çekmektedir.

Benzer ekonomik yapıya sahip ülkelerde büyük enflasyon farklılıklarını açıklamaya yönelik ampirik literatür, özellikle son dönemlerde kurumsal faktörlere odaklanmaktadır. Bu literatüre göre, kurumsal yapıdaki zayıflıkları artıran kurumsal faktörler, enflasyon oranlarının yükselmesine yol açmaktadır. Ayrıca, politik istikrar belirsizliği azalttığı için kurumsal yapıyı güçlendiren bir faktör olarak ampirik çalışmalarda yer almaktadır.

Aisen ve Veiga (2008) 160 ülke için 1960-1990 dönemleri verilerini GMM yöntemi ile ölçmüştür. Değişken olarak enflasyon oranları ve politik istikrarsızlığı temsilen kabine değişiklik oranlarına ek olarak ekonomik özgürlük endeksi çalışmada kullanılmıştır. Çalışmanın bulgularına göre yüksek düzeydeki politik istikrarsızlık ve siyasi kutuplaşma enflasyon oranlarındaki oynaklığı artırmaktadır. Bu pozitif ilişkinin sebebi, daha düşük merkez bankası bağımsızlığının kurumsal kaliteyi düşürmesi ve ekonomik özgürlükler ile açıklanmaktadır. Dolayısıyla merkez bankası bağımsızlığı veya ekonomik özgürlük yüksek olduğunda politik istikrarsızlık enflasyon oynaklığını etkilememektedir. Bu nedenle, bu sonuçlar ilişkinin yalnızca düşük kurumsal kaliteye sahip ülkeler için geçerli olduğunu göstermektedir. Aisen ve Veiga (2006) 100 ülke için yaptıkları çalışmada da aynı sonuca varmışlardır.

Telatar vd. (2010) enflasyon ve politik istikrar ilişkisini inceledikleri çalışmada 39 ülke için 1989-2002 dönemini Dinamik Panel Veri yöntemi ile incelemişlerdir. Politik istikrarsızlığı temsilen Hükümet İstikrarı Derecelendirmeleri içerisinde yer alan hükümet birliği, yasama gücü ve halk desteği değişkenlerine ek olarak siyasi özgürlük değişkenleri kullanılmıştır. Siyasi özgürlük ise siyasi haklar ve medeni özgürlükler ile ölçülmektedir. Bulgulara göre politik istikrar enflasyon üzerinde olumsuz etkilere neden olmaktadır. Ancak, başlangıçta yalnızca gelişmiş ve düşük enflasyonlu ekonomilerde gözlemlenen bu olumsuz etki, gelişmekte olan ülkeler için de geçerlidir. Yüksek enflasyonlu ekonomilerde ise ekonomik özgürlük dikkate alındıktan sonra geçerli olacaktır.

Khan ve Saqib (2011), 1951-2007 yılları arasında Pakistan'da enflasyon oranları üzerinde politik istikrarsızlığın etkisini GMM modeli ile analiz etmiştir. Tüketici fiyat endeksi bağımlı değişken olarak, M2 para arzı, krediler ve mali denge parasal değişkenler olarak kullanılmıştır. Hükümet krizleri ve kabine değişiklikleri politik istikrarsızlık göstergesi olarak modele eklenmiştir. Sonuçlar, Pakistan'da enflasyonun parasal değil, politik istikrarsızlıktan kaynaklandığını göstermektedir.

Potluka ve Klazar (2013) koalisyon hükümetleri ve enflasyon ilişkisini Orta ve Doğu Avrupa ülkeleri için analiz etmişlerdir. Çalışma, 1993-2003 dönemini panel regresyon yöntemi ile ölçmüştür. Bağımlı değişken olarak enflasyon oranlarını, bağımsız değişken olarak ise ekonomik büyüme, işsizlik oranları, ödemeler dengesi analize dahil edilmiştir. Koalisyon hükümetlerini temsilen ise hükümetin meclisteki etkinliğini kullanmıştır. Buna göre mevcut hükümetin meclisteki çoğunluğa sahip olması enflasyon oranlarını düşürmektedir.

Barugahara (2015) çalışmasında 49 Afrika ülkesi için politik istikrarsızlık ve enflasyon oynaklığı ilişkisini araştırmıştır. Panel Sistem- GMM modelini 1985-2009 çeyrek verilerini kullanarak analiz etmiştir. Enflasyon oynaklığını temsilen enflasyon değişimlerini, politik istikrarsızlığı temsilen kırılğan devlet endeksini oluşturan hükümet ve siyasi örgüt çatışmaları, hükümet ve etnik grup çatışmaları ve sivil çatışmaların neden olduğu soykırım verilerini kullanmıştır. Ayrıca modele tarım, M2 para arzı, GSYH düzeyi ve ticari açıklık kontrol değişken olarak dahil edilmiştir. Buna göre analiz edilen 40 Afrika ülkesinde politik istikrarsızlık enflasyon oynaklığının asıl nedenidir.

Mazhar ve Jafri (2017) 122 ülkedeki enflasyon oranları üzerindeki yasadışı ekonomi olarak bilinen gölge ekonomi ve politik istikrar etkisini 1999-2007 verilerini Panel GMM modelini kullanarak araştırmıştır. Enflasyonu temsilen yıllık TÜFE yüzdelerini, gölge ekonomiyi temsilen GSYH'ye eklenmeyen yolsuzluk gibi gelirleri, politik istikrarı temsilen siyasi şiddet verilerini kullanmıştır. Çalışmanın bulgularına göre, politik istikrar yalnızca küçük bir gölge ekonomi varsa daha düşük enflasyona katkıda bulunur. Çünkü gölge ekonomilerde enflasyon vergisi üzerinden çok fazla yolsuzlukla karşılaşmaktadır.

Haydaroğlu (2020) 47 ülkenin 1987-2019 dönemini panel veri ile analiz etmiştir. Politik istikrarsızlık göstergesi olarak kullanılan hükümet gücü endeksi ve parlamento yapısına ek olarak oylama gücü endekslerini kullanmıştır. Buna göre meclisteki siyasi partilerin ve hükümetin oylama gücünün değeri arttıkça enflasyon azalmaktadır. Ancak ana muhalefet partisinin oyu arttıkça enflasyon artmaktadır.

Ghanayem, Downing ve Sawalha (2023) Orta Doğu ve Kuzey Afrika (MENA) ülkeleri için enflasyon oynaklığı üzerinde politik istikrarsızlığın etkisini araştırmışlardır. 2006-2018 çeyrek verilerinin kullanıldığı çalışmada enflasyon oynaklık göstergesi olarak TÜFE yüzdelerini, politik istikrarsızlık göstergesi olarak başarılı darbeler, isyanlar, politik rejim istikrarsızlığı, etnik ve gerilla çatışmaları, kabine değişiklikleri hükümet krizleri verilerini kullanmıştır. Bulgulara göre politik istikrarsızlık göstergesi olan politik rejim değişikliği ve hükümet krizlerinin enflasyon oynaklığı üzerinde daha fazla etkisi vardır. Politik istikrarsızlık enflasyon oynaklığını artırmaktadır.

İncelenen literatür dikkate alındığında politik istikrar ve enflasyon arasındaki ilişkinin negatif olduğu, politik istikrarsızlık ve enflasyon arasındaki ilişkinin ise pozitif olduğu anlaşılmaktadır. Ancak politik istikrar ve enflasyon ilişkisine dair çalışmaların sınırlı olduğu da göze çarpmaktadır.

3. VERİ SETİ VE YÖNTEM

3.1. Veri Seti

Bu çalışma, 2002 ile 2023 yılları arasında gelişmekte olan (Brezilya, Çin, Çek Cumhuriyeti, Mısır, Hindistan ve Türkiye) ve gelişmiş ülkeleri (İngiltere, Fransa, Almanya, İtalya, Japonya ve Hollanda) kapsayan bir panel veri analizidir. Çalışma bu ülkelerde doğrudan yabancı yatırım, finansal gelişme, işsizlik, politik istikrar ile ekonomik büyüme ve enflasyon arasındaki ilişkileri incelemeyi amaçlamaktadır. Bu dönemin seçilmesinin nedeni, söz konusu ülkelere ait verilere kolay erişimin sağlanabilmesidir. Ayrıca 2002-2023 dönemi, birçok gelişmekte olan ve gelişmiş ülke için oldukça önemli bir dönüşüm süreci olmuştur. Bu dönem, küreselleşmenin derinleştiği, finansal krizlerin yaşandığı, teknolojik gelişmelerin hızla ilerlediği ve siyasi yapıların değiştiği bir dönemdir.

Ekonomik büyüme verileri, Dünya Bankası'nın veri tabanından elde edilen yıllık GSYİH büyüme oranları ile ölçülmüştür. Doğrudan yabancı yatırım verileri, Dünya Bankası veri tabanından elde edilen yabancı doğrudan yatırım net girişlerinin GSYİH içindeki yüzde payı şeklinde ele alınmıştır. Politik İstikrar Dünya Bankası veri tabanındaki Küresel Yönetişim Göstergeleri'ne dayalı olarak ölçülmüş, Siyasi İstikrar ve Şiddet/Terörizmin Olmaması şeklinde ele alınmıştır. Bu endeks, bir hükümetin anayasaya aykırı veya şiddet içeren yöntemlerle, siyasi şiddet ve terör eylemleri de dahil olmak üzere, istikrarsızlaştırılma veya devrilme potansiyeline ilişkin algıları ölçmeyi hedefler (Kaufmann ve Kraay, 2024). Söz konusu puan, anket verileri ile Dünya Bankası ve çeşitli sivil toplum kuruluşları ile kurumların uzman değerlendirmelerinin birleştirilmesi ile her ülke ve yıl için ayrı ayrı belirlenmektedir. Ancak bu ölçüm sık seçimler veya hükümet değişiklikleri gibi demokratik süreçlerden kaynaklanan istikrarsızlığı kapsamamaktadır.

Tablo 1: Veri Setine Ait Bilgiler

Değişkenler	Açıklama	Kod	Kaynak
Politik İstikrar	Siyasi istikrar ve şiddet/terörizmin olmaması	POLTCL	Dünya Bankası (World Bank)
Enflasyon	Enflasyon, tüketici fiyatları (yıllık %)	INFL	Dünya Bankası (World Bank)
Ekonomik büyüme	GSYH büyümesi (yıllık %)	EGRW	Dünya Bankası (World Bank)
Doğrudan yabancı yatırım	Yabancı doğrudan yatırım, net girişler (% GSYİH)	DRINV	Dünya Bankası (World Bank)
Finansal gelişmişlik	Parasal sektörün özel sektöre sağladığı kredi (% GSYİH)	FINCL	Dünya Bankası (World Bank)
İşsizlik	İşsizlik, toplam (% toplam işgücü) (modellenmiş ILO tahmini)	UNEMP	Dünya Bankası (World Bank)

Kaynak: Yazar(lar) tarafından oluşturulmuştur.

Enflasyon verileri ise, yine Dünya Bankası veri tabanından alınan yıllık tüketici fiyatları endeksi ile belirlenmiştir. Finansal Sistem Gelişmişlik Endeksi Dünya Bankası çevrimiçi veri tabanındaki

parasal sektörün özel sektöre sağladığı kredilerin GSYİH içindeki payı şeklinde alınmıştır. İşsizlik verisi yine Dünya Bankası veri tabanındaki toplam işsizliğin toplam işgücü içindeki yüzde payı şeklinde alınmıştır.

Bu çalışmada, değişkenlerin durağanlık özellikleri panel birim kök testleri aracılığıyla incelenmiştir. Serilerdeki birim kök sorununun varlığı ise Levin vd. (2002) testi ile sınanmıştır. Değişkenler arasındaki kısa ve uzun dönemli etkileşimleri belirlemek amacıyla Johansen (1988) tarafından geliştirilen Panel Otoregresif Dağıtılmış Gecikme (PARDL) modeli tahmin edilmiştir. Nedensellik analizine geçilmeden önce serilerin ilgili ülkelerde homojen olup olmadığı test edilmiş ve elde edilen sonuçlar doğrultusunda değişkenler arasındaki nedensel ilişkiler Dumitrescu-Hurlin nedensellik testleri ile analiz edilmiştir.

3.2. Yöntem

Politik istikrar veya istikrarsızlık, kurumlar ve ekonomik faktörler üzerinde önemli etkiler yaratmaktadır. Bu durum, büyüme ve enflasyon gibi ekonomik sorunlara olan etkisinin de araştırılmasını gerektirmiştir. Bu bağlamda, bu çalışma 12 ülke için politik istikrar ile büyüme ve enflasyon arasındaki ilişkiyi PARDL modeli ile analiz etmektedir. Dumitrescu-Hurlin modeli ile nedensellik ilişkisi incelenmeden önce, Panel Birim Kök Testi ve Kesitsel Bağımlılık Testleri aracılığıyla serilerin homojenliği test edilmiştir.

3.2.1. Panel Birim Kök Testi

Ekonometride, panel birim kök yöntemi, birkaç birey, grup veya varlıktan toplanan zaman serisi verilerinin birim kök davranışı gösterip göstermediğini belirlemek için kullanılmaktadır. Bir zaman serisinin durağan olmaması, varyansının zamanla arttığını ve ortalamasının sabit olmadığını göstermektedir. Durağan olmayan veriler, güvenilir olmayan istatistiksel sonuçlara ve yanıltıcı regresyonlara neden olmaktadır. Dolayısıyla bulguların yorumlanması ve istatistiksel testlerin güvenilirliği için zaman serisi analizinde, birim köklerin kontrol edilmesi önem arz etmektedir. Panel birim kök testleri de zaman içinde birkaç kesitsel varlıktan (örneğin ülkeler, insanlar ve işletmeler) toplanan verileri analiz ederken oldukça yararlı olmaktadır. Levin, Lin ve Chu (LLC) tarafından geliştirilen yöntem de panel veri setlerinde birim köklerin varlığını test etmek amacıyla yaygın olarak uygulanmaktadır. LLC, heterojen (farklı birimlerin farklı birim kök davranışları vardır) ve homojen (tüm birimlerin aynı birim kök davranışı vardır) durumları dikkate alarak panel veri serisinde birim kök varlığını test etmektedir.

Çalışmada, birim kök sorununu tanımlamak ve çözmek için Levin vd. (2002) tarafından oluşturulan birim kök testi uygulanmıştır. Birim kök varlığına ilişkin testte kullanılan genel denklem aşağıda verilmiştir:

$$\Delta Y_{it} = \beta_i + \sigma Y_{it-1} + \sum_{j=1}^n \gamma_j Y_{it-j} + \gamma_t + e_t \quad (1)$$

γ_t terimi birim-spesifik zaman etkisini temsil etmektedir. Levin vd. (2002) birim kök modelindeki ilk terimi β_i 'dir ve birim-spesifik sabit etkiyi göstermektedir. Bu modelin amacı iki yönlü sabit etkiyi göstermektir. Modelde sadece Y_{it-1} değişkeninin katsayısı olan σ 'nin homojenliğine izin verilmektedir.

3.2.2. Kesitsel Bağımlılık Testleri

Panel veri analizinde, farklı kesit birimleri arasındaki olası bağımlılığı tespit etmek için kesitsel bağımlılık testleri oldukça önemlidir. Aksi takdirde gözlemlerin bağımsızlık varsayımının ihlali durumunda standart sapmalar ve hipotez testleri yanıltıcı sonuçlar verebilmektedir. Bu bağımlılığı saptamak amacıyla Breusch-Pagan LM Testi, Pesaran CD Testi ve Pesaran Scaled LM Testi gibi çeşitli yöntemler kullanılmaktadır. Breusch-Pagan LM Testi heteroskedastisite ve kesitsel bağımlılığı incelerken, Pesaran CD Testi özellikle zayıf bağımlılık desenlerini tespit etmede etkilidir. Pesaran Scaled LM Testi ise kalıntılardaki zaman içi korelasyonu ve heteroskedastisiteyi dikkate alarak ölçeklendirilmiş bir testtir. (Breusch & Pagan, 1980; Pesaran, 2004). Bu testlerin uygulanması, araştırmacıların panel

veri analizlerinin geçerliliğini ve güvenilirliğini artırarak daha doğru parametre tahminleri ve sağlam politika önerileri sunmalarına olanak tanımaktadır.

3.2.3. Panel Gecikmesi Dağıtılmış Otoregresif Model (PARDL)

Otoregresif Dağıtılmış Gecikme (ARDL) modeli, ekonometride sıklıkla başvurulmuş bir yöntem olup, zaman serisi bağlamında belirlenen değişkenler arasındaki hem kısa hem de uzun dönemli dinamik ilişkilerin ampirik olarak değerlendirilmesinde merkezi bir rol oynamaktadır. Söz konusu model, bağımlı ve bağımsız değişkenler arasındaki dinamik etkileşimi eş zamanlı olarak modelleyerek, her iki zaman ufkundaki etkileri de kapsamlı bir şekilde analiz etme imkânı sunmaktadır (Pesaran ve Shin, 1999; Pesaran vd., 2001). ARDL modelinin temelini, modeldeki değişkenlerin genellikle otoregresif bir yapı sergilemesi ve dolayısıyla bir değişkenin güncel değerinin geçmiş dönemlerdeki kendi değerlerinden etkilenmesi prensibi oluşturmaktadır.

Panel veri analizine geçildiğinde, ARDL çerçevesi Panel Otoregresif Dağıtılmış Gecikme (PARDL) modeli aracılığıyla genişletilmiştir. Bu yöntem sayesinde, kesitsel birimler arasındaki olası bağımlılık ve heterojenlikler göz önünde bulundurularak değişkenler arasındaki dinamik ilişkilerin ayrıntılı biçimde analiz edilmesi mümkün olmuştur (Pesaran ve Smith, 1995; Blackburne ve Frank, 2007). Panel verilerindeki değişkenlerin dinamik davranışlarını anlamak ve hem kısa dönemde hem de uzun dönemde etkilerini ayrı ayrı değerlendirmek için PARDL modeli, güçlü bir ekonometrik yöntem olarak literatürde kabul görmektedir. Özellikle değişkenler arasındaki eşbütünleşme ilişkilerini yakalama ve paneldeki birimler arasındaki kesitsel bağımlılığı hesaba katması, PARDL modelini çeşitli ampirik araştırmalar ve politika analizleri için kullanışlı bir araç haline getirmektedir (Shin vd., 2011).

Araştırmacılar ve politika yapıcılar, karar alma süreçlerini ve politika oluşturma stratejilerini daha etkin bir şekilde şekillendirmek amacıyla, panel verilerindeki etkileşimleri daha iyi anlamak için PARDL modellerini kullanmaktadırlar. Bu model aracılığıyla, değişkenler arasındaki uzun ve kısa dönemli etkiler net bir şekilde ayırt edilebilmekte ve eşbütünleşme analizi ile değişkenler arasında uzun dönemli bir denge veya ilişki olup olmadığı belirlenebilmektedir. Panel verilerinde eşbütünleşme, bu uzun dönemli denge ilişkisinin zaman içinde birden fazla kesitsel birim tarafından paylaşılması durumunda söz konusu olmaktadır. Aşağıda PARDL modelinin genel matematiksel ifadesi sunulmuştur:

$$\Delta Y_{it} = \alpha_i + \sum_{j=1}^p \beta_{ij} \Delta Y_{i,t-j} + \sum_{j=0}^q \delta'_{ij} \Delta X_{i,t-j} + \Phi_i (Y_{i,t-1} - \theta'_t X_{i,t-1}) + \varepsilon_{it} \quad (2)$$

ΔY_{it} i birimi için t zamanındaki bağımlı değişkendeki birinci farkını, α_i i birimine özgü sabit etkiyi, β_{ij} bağımlı değişkenin gecikmeli değerlerinin kısa dönemli katsayılarını, $\Delta X_{i,t}$ i birimi için t zamanındaki açıklayıcı değişkenler vektöründeki birinci farkı, p ve q sırasıyla bağımlı ve açıklayıcı değişkenlerin gecikme uzunluklarını, ε_{it} hata terimini ifade etmektedir. Çalışmada ele alınan bağımlı ve bağımsız değişkenler çerçevesinde, Denklem 3 ve Denklem 4 spesifikasyonları oluşturulmuştur.

Denklem 3:

$$EGRW_{it} = \sum_{j=1}^p \gamma_{ij} EGRW_{i,t-j} + \sum_{j=0}^q \delta_{ij} X_{i,t-j} + \mu_i + \varepsilon_{it} \quad (3)$$

Denklem 4:

$$INFL_{it} = \sum_{j=1}^p \gamma_{ij} INFL_{i,t-j} + \sum_{j=0}^q \delta_{ij} X_{i,t-j} + \mu_i + \varepsilon_{it} \quad (4)$$

Denklem 3 ve Denklem 4'te X_{it} açıklayıcı değişkenlerin vektörünü ifade etmektedir. Denklem 3 ve Denklem 4'te yer alan modellerin hata düzeltme denklemi şeklindeki ifadesi aşağıdaki gibidir:

Denklem 5:

$$\Delta EGRW_{it} = \mu_i + \Phi_i (EGRW_{i,t-1} + \theta'_t X_{i,t}) + \sum_{j=1}^{p-1} \gamma^*_{ij} \Delta EGRW_{i,t-j} + \sum_{j=0}^{q-1} \delta'^*_{ij} \Delta X_{i,t-j} + \varepsilon_{it} \quad (5)$$

Denklem 6:

$$\Delta INFL_{it} = \mu_i + \Phi_i(INFLW_{i,t-1} + \theta'_t X_{i,t}) + \sum_{j=1}^{p-1} \gamma^*_{ij} \Delta INFL_{i,t-j} + \sum_{j=0}^{q-1} \delta'_{ij} \Delta X_{i,t-j} + \varepsilon_{it} \quad (6)$$

Denklem 5 ve Denklem 6’da gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler için ekonomik büyüme oranı (EGRW) ve enflasyon oranı (INFL) bağımlı değişken (Y_{it} veya ΔY_{it}) olarak ele alınmaktadır. Politik istikrar, finansal gelişme, doğrudan yabancı yatırım ve işsizlik oranı ise açıklayıcı değişkenler matrisini ($X_{i,t}$ veya $\Delta X_{i,t}$) oluşturmaktadır. Bu hata düzeltme denklemleri, ekonomik büyüme oranındaki kısa dönemli dalgalanmaların, bir önceki dönemin uzun dönemli dengesizliklerinden ne kadarının düzeltileceğini gösteren (μ_i) hata düzeltme katsayılarını içermektedir. Ayrıca, açıklayıcı değişkenlerdeki ve ekonomik büyüme oranındaki kısa dönemli değişimlerin etkileri de bu denklemler aracılığıyla analiz edilebilmektedir. Bu çerçevede, politika yapımcıların ekonomik büyüme üzerindeki çeşitli faktörlerin hem kısa dönem hem de uzun dönem etkilerini daha kapsamlı bir şekilde anlamalarına ve buna yönelik daha etkin politika stratejileri geliştirmelerine olanak tanımaktadır.

3.2.4. Swamy-s Testi

Panel veri analizinde uygun birim kök ve nedensellik testlerinin uygulanabilmesi için öncelikle uzun dönem eğim katsayılarının homojen olup olmadığının test edilmesi gerekmektedir. Bu testin sonucuna bağlı olarak, hangi birim kök testi ve nedensellik testinin kullanılacağına karar verilmektedir. Çalışmada, homojenliğin test edilmesi amacıyla Swamy S testi kullanılmıştır. Swamy (1970) çalışması ile başlayan bu test, Pesaran ve Yamagata (2008) tarafından geliştirilmiştir. Testin temel hipotezi parametrelerin homojen olduğunu ifade ederken, alternatif hipotez parametrelerin heterojen olduğunu öne sürmektedir.

$$H_0: \beta_i = \beta$$

$$H_1: \beta_i \neq \beta$$

Pesaran -Yamagata Delta testi, büyük panel veri modellerinde Swamy S testini temel alarak eğim homojenliğini ölçmek için kullanılmaktadır. "S" Swamy test istatistiğini, "k" parametre sayısını ve "N" birim sayısını ifade ederken, delta test istatistiği aşağıdaki şekilde verilmektedir (Swamy, 1970; Pesaran ve Yamagata, 2008):

$$\hat{S} = X'_{k(N-1)} = \sum_{i=1}^N (\hat{\beta}_i - \bar{\beta}^*)' \hat{V}_i^{-1} (\hat{\beta}_i - \bar{\beta}^*)$$

$$\Delta = \sqrt{N} \left(\frac{N^{-1} \hat{S} - k}{\sqrt{2k}} \right)$$

Testin bulgularına göre, istatistik değeri kritik değerlerden büyük olduğunda temel hipotez reddedilir. Bu durumda, parametrelerin heterojen olduğu sonucuna varılır.

3.2.5. Dumitrescu-Hurlin Nedensellik Testi

Panel veri analizlerinde birimler arasındaki farklılaşmalardan dolayı heterojen nedensellik ilişkisine rastlanılmaktadır. Dumitrescu-Hurlin nedensellik testi, Dumitrescu ve Hurlin (2012) tarafından heterojen panel veri analizleri için geliştirilmiştir. Testin amacı homojen nedensel ilişkisizliği belirten hipotezi, heterojen nedensel ilişkiyi ifade eden hipoteze karşı sınamaktadır. Hipotez aşağıdaki gibidir (Dumitrescu ve Hurlin, 2012):

$$H_0: \beta_i = 0 \quad \forall i = 1, 2, 3, \dots, N$$

$$H_1: \beta_i = 0 \quad \forall i = 1, 2, 3, \dots, N_1$$

$$\beta_i \neq 0 \quad \forall i = N_1 + 1, N_1 + 2, N_1 + 3, \dots, N$$

Çalışmada kullanılan panel verilerinde heterojen nedensellik ilişkisi bulunduğundan Dumitrescu-Hurlin nedensellik testi uygulanmıştır. Bu test, Wald test istatistiğinin basit ortalamasını kullanarak temel hipotezi değerlendirmektedir. $W_{i,T}$ her bir ülke için Granger nedenselliğini test eden

Wald istatistiğini, N birim sayısını, $W_{N,T}^{Hnc}$ bireysel Wald istatistiklerinin basit ortalamasını ve $Z_{N,T}^{Hnc}$ ise heterojen gecikme uzunluklarının var olduğu panel modellerinde kullanılan Dumitrescu-Hurlin nedensellik testini göstermek üzere; Dumitrescu-Hurlin Nedensellik Testi denklemi aşağıdaki gibidir (Dumitrescu ve Hurlin, 2012):

$$W_{N,T}^{Hnc} = \frac{1}{N} \sum_{i=1}^N W_{i,T}$$

$$Z_{N,T}^{Hnc} = \frac{\sqrt{N} [W_{N,T}^{Hnc} - N^{-1} \sum_{i=1}^N E(W_{i,T})]}{\sqrt{N^{-1} \sum_{i=1}^N Var(W_{i,T})}}$$

4. BULGULAR

4.1. Tanımlayıcı İstatistikler ve Korelasyon Analizleri

Tablo 2, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler için altı farklı ekonomik ve politik göstergenin tanımlayıcı istatistiklerini sunmaktadır. Bu göstergeler arasında politik istikrar (POLTCL), işsizlik oranı (UNEMP), finansal gelişme (FINCL), enflasyon oranı (INFL), doğrudan yabancı yatırım (DRINV) ve ekonomik büyüme (EGRW) yer almaktadır. Göstergelere ait ortalama, medyan, maksimum, minimum, standart sapma ve gözlem sayısı gibi tanımlayıcı istatistikler, bu ülkelerin ekonomik ve politik durumlarına dair derinlemesine bir analiz imkanı sağlamaktadır.

Tablo 2: Tanımlayıcı İstatistikler

Gelişmiş Ülkeler						
	POLTCL	UNEMP	FINCL	INFL	DRINV	EGRW
Mean	0.6127	6.2322	1.1028	1.9005	4.192	1.1195
Median	0.5778	5.3500	1.0482	1.6540	1.689	1.5321
Maximum	1.3026	1.2683	1.9243	1.0001	8.5979	8.9311
Minimum	-0.2330	2.3510	6.1821	-1.3528	-3.0777	-1.0296
Std. Dev.	0.3242	2.4849	2.9099	1.7679	1.1895	2.8561
Observations	154	154	154	154	154	154
Gelişmekte Olan Ülkeler						
	POLTCL	UNEMP	FINCL	INFL	DRINV	EGRW
Mean	-0.5436	7.8091	5.8495	7.8934	2.6368	4.5876
Median	-0.6427	7.8750	4.9559	6.3290	2.3912	4.7885
Maximum	1.1091	1.4026	1.9467	7.2308	1.0285	1.4232
Minimum	-2.0072	2.0150	1.4010	-0.7319	-1.7564	-7.7999
Std. Dev.	0.7361	2.8618	3.7599	8.8379	1.7777	3.7532
Observations	153	153	153	153	153	153

Kaynak: Yazar(lar) tarafından oluşturulmuştur.

Gelişmiş ülkeler açısından değerlendirildiğinde, politik istikrar ortalamasının pozitif (0.6127) ve standart sapmasının düşük (0.3242) olması, bu ülkelerin genel olarak istikrarlı bir siyasi ortama sahip olduğunu göstermektedir. İşsizlik oranı ortalaması da nispeten düşük (6.2322) olup, bunun yanında finansal gelişme ortalaması pozitif (1.1028) olmakla birlikte yüksek bir standart sapma (2.9099) göstermektedir, bu da ülkeler arasındaki önemli farkları işaret etmektedir. Enflasyon oranı ortalaması düşük (1.9005) olup, doğrudan yabancı yatırım ortalaması pozitif (4.192) ve düşük standart sapma (1.1895) ile ülkeler arasında istikrarlı bir yabancı yatırım ortamını yansıtmaktadır. Ekonomik büyüme ortalaması pozitif (1.1195) olmakla birlikte, yüksek bir standart sapma (2.8561) ekonomik büyüme oranlarının ülkeler arasında belirgin farklılıklar gösterdiğini ortaya koymaktadır.

Gelişmekte olan ülkeler açısından ise, politik istikrar ortalaması negatif (-0.5436) ve yüksek bir standart sapmaya (0.7361) sahiptir. Bu istatistik, bu ülkelerdeki siyasi istikrarsızlık durumunu yansıtmaktadır. İşsizlik oranı ortalaması daha yüksek (7.8091) ve standart sapması da yüksektir

(2.8618). Finansal gelişme ortalaması gelişmiş ülkelere göre daha yüksek (5.8495), ancak standart sapmasının yüksekliği (3.7599) ülkeler arasındaki büyük farklılıkları gözler önüne sermektedir. Enflasyon oranı ortalaması çok daha yüksek (7.8934) olup, bunun yanında standart sapması (8.8379) da önemli bir enflasyon sorununun varlığına işaret etmektedir. Doğrudan yabancı yatırım ortalaması gelişmiş ülkelerden daha düşük (2.6368) ve standart sapması yüksek (1.7777) olup, bu durum gelişmekte olan ülkelerdeki yatırım akışlarının daha düzensiz olduğunu ortaya koymaktadır. Ekonomik büyüme ortalaması yüksek (4.5876) olmakla birlikte, yüksek standart sapma (3.7532) ülkeler arasındaki büyüme oranlarının büyük ölçüde farklılaştığını göstermektedir.

Genel bir karşılaştırma yapıldığında, gelişmiş ülkeler, siyasi istikrar, düşük işsizlik, düşük enflasyon ve daha istikrarlı doğrudan yabancı yatırım açısından gelişmekte olan ülkelere göre daha iyi performans sergilemektedir. Gelişmekte olan ülkeler ise daha yüksek işsizlik oranı, daha yüksek enflasyon ve daha istikrarsız siyasi ortamlarla karşı karşıyadır. Ekonomik büyüme açısından gelişmekte olan ülkelerin ortalaması daha yüksek olsa da standart sapmalarının yüksekliği, bu büyümenin ülkeler arasında büyük farklar gösterdiğini ortaya koymaktadır. Ayrıca, finansal gelişme açısından gelişmekte olan ülkelerin ortalamaları daha yüksek olsa da bu alanda büyük farklılıklar da bulunmaktadır. Özetle tablo, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasında ekonomik ve politik göstergeler açısından belirgin farklılıklar olduğunu ortaya koymaktadır. Gelişmiş ülkeler genellikle daha istikrarlı ve refah seviyeleri yüksek bir durumu yansıtırken, gelişmekte olan ülkeler daha fazla ekonomik ve politik zorluklarla karşı karşıyadır.

Tablo 3: Korelasyon Analizi Sonuçları

	POLTCL	INFL	EGRW	DRINV	FINCL	UNEMP
POLTCL	1	-0.052	-0.291	-0.066	0.132	0.529
INFL	-0.052	1	0.677	-0.487	-0.212	0.223
EGRW	-0.291	0.677	1	-0.660	-0.346	-0.138
DRINV	-0.066	-0.487	-0.660	1	0.389	-0.317
FINCL	0.132	-0.212	-0.346	0.389	1	-0.306
UNEMP	0.529	0.223	-0.138	-0.317	-0.306	1

Kaynak: Yazar(lar) tarafından oluşturulmuştur.

4.2. Yatay Kesit Bağımlılığı Testi ve Birim Kök Testleri

Panel veri analizinde, modeldeki değişkenlerin durağanlık sınamalarına geçilmeden önce, seriler arasında yatay kesit bağımlılığının olup olmadığının belirlenmesi kritik bir adımdır. Bu kapsamda, çalışmamızda yer alan bağımlı ve bağımsız değişkenlere ait serilerin yatay kesit bağımlılığı, Yatay Kesit Bağımlılığı (CD) testi aracılığıyla incelenmiştir.

Tablo 4. Yatay Kesit Analiz Sonuçları (CD Testi)

Gelişmekte Olan Ülkeler				
Değişkenler	Breusch-Pagan LM	Prob	Peseran Scaled LM	Prob
POLTCL	61.756	0.0000	6.289	0.0000
INFL	40.805	0.0059	3.056	0.0022
EGRW	89.755	0.0000	10.609	0.0000
DRINV	69.628	0.0000	7.504	0.0000
FINCL	337.36	0.0000	48.816	0.0000
UNEMP	80.062	0.0000	9.114	0.0000
Gelişmiş Ülkeler				
POLTCL	66.115	0.0000	6.961	0.0000
INFL	306.095	0.0000	43.991	0.0000
EGRW	322.213	0.0000	46.478	0.0000
DRINV	54.022	0.0000	5.0954	0.0000
FINCL	138.455	0.0000	18.124	0.0000
UNEMP	116.590	0.0000	14.749	0.0000

Kaynak: Yazar(lar) tarafından oluşturulmuştur.

Panelin zaman boyutu (2002-2023) yatay kesit boyutundan (gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler) daha büyük olduğu göz önünde bulundurulduğunda, yatay kesit bağımlılığının değerlendirilmesinde Breusch-Pagan LM Testi (CDLM1: Breusch ve Pagan, 1980) ve Pesaran scaled LM Testi (CDLM2: Pesaran, 2004) sonuçları öncelikli olarak dikkate alınmıştır. Elde edilen CD testi sonuçları Tablo 4'te sunulmaktadır.

CD testi sonuçları, çalışmada kullanılan bağımlı ve bağımsız değişkenler arasında yatay kesit bağımlılığının olduğunu göstermektedir. Bu kapsamda serilerin durağanlığı ikinci nesil birim kök testlerinden biri olan Levin Lin ve Chu (LLC) Birim Kök Testi ile incelenmiştir.

Tablo 5, Levin, Lin ve Chu (LLC) birim kök testinin sonuçlarını sunmaktadır. Bu test, zaman serilerinin durağan olup olmadığını belirlemek için kullanılan önemli bir istatistiksel yöntemdir. Durağanlık, bir serinin ortalamasının, varyansının ve kovaryansının zaman içerisinde sabit kalması durumunu ifade eder. Durağan olmayan serilerde ise bu özellikler zamanla değişir, bu da ekonometrik analizlerde yanıltıcı ve güvenilmez sonuçlara yol açabilir. Bu nedenle, zaman serisi verilerinin analizi öncesinde durağanlık testi yapmak, doğru ve güvenilir sonuçlar elde edebilmek için kritik bir adımdır. Tablo 5, gelişmekte olan ve gelişmiş ülkeler için ayrı ayrı sonuçlar sunmaktadır. Her iki ülke grubu için de değişkenlerin (POLTCL, INFL, EGRW, DRINV, FINCL, UNEMP) seviyelerindeki ve birinci farklarındaki t-istatistikleri ve olasılık değerleri (p-değerleri) verilmiştir. Ayrıca, her bir değişkenin entegrasyon seviyesi de belirtilmiştir. Entegrasyon seviyesi, bir zaman serisinin durağan hale gelmesi için kaç kez fark alınması gerektiğini göstermektedir. Bu seviyeler, serinin ne kadar durağan hale gelmesi için işlem yapılması gerektiğini anlamak açısından büyük önem taşımaktadır.

Tablo 5: Levin Vd. Birim Kök Testi Sonuçları

Gelişmekte Olan Ülkeler			
Değişkenler	Seviyede t-istatistik (Olasılık)	Birinci Farkta t-istatistik (Olasılık)	Entegrasyon seviyesi
POLTCL	-1.39472 (0.0815)	-5.7717 (0.0000)*	I(1)
INFL	-1.9053 (0.0284)	-	I(0)
EGRW	-3.5147 (0.0002)*	-	I(0)
DRINV	-3.1501 (0.0008)*	-	I(0)
FINCL	-0.9668 (0.1668)	-3.4008 (0.0003)*	I(1)
UNEMP	-0.2904 (0.3857) (.5180)	-5.0065 (0.0000)*	I(1)
Gelişmiş Ülkeler			
Değişkenler	Seviyede t-istatistik (Olasılık)	Birinci Farkta t-istatistik (Olasılık)	Entegrasyon seviyesi
POLTCL	1.11021 (0.8665)	-3.4448 (0.0003)*	I(1)
INFL	0.6559 (0.7440)	-6.9345 (0.0000)*	I(1)
EGRW	-8.7095 (0.0000)*	-	I(0)
DRINV	-2.0750 (0.0190)**	-	I(0)
FINCL	0.04524 (0.5180)	-1.7492 (0.0358)**	I(1)
UNEMP	0.045280 (.5180)	-1.749 (0.0401)**	I(1)

* %1 ve ** %5 önem düzeyinde anlamlılığı göstermektedir.

Kaynak: Yazar(lar) tarafından oluşturulmuştur.

Birim kök testinde genellikle iki ana hipotez bulunmaktadır: Sıfır hipotezi, serinin birim kök içerdiği (durağan olmadığı), alternatif hipotez ise serinin durağan olduğu şeklindedir. Karar verirken, p-değeri anlamlılık düzeyinden (genellikle 0.05) küçükse, sıfır hipotezi reddedilmekte ve serinin durağan

olduğuna karar verilmektedir. Eğer p-değeri anlamlılık düzeyinden büyükse sıfır hipotezi kabul edilmekte ve serinin durağan olmadığına karar verilmektedir. Tabloya göre, gelişmekte olan ülkelerde INFL, EGRW ve DRINV değişkenleri seviyede durağandır. POLTCL, FINCL ve UNEMP değişkenleri ise birinci farkta durağandır. Gelişmiş ülkelerde ise, EGRW ve DRINV değişkenleri seviyede durağandır. POLTCL, INFL, FINCL ve UNEMP değişkenleri birinci farkta durağandır. Bu bulgular, her iki ülke grubundaki değişkenlerin entegrasyon seviyelerinin farklılık gösterdiğini ortaya koymaktadır.

4.4. Panel Otoregresif Dağıtılmış Gecikmeli Model (PARDL)

Çalışmada gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere politik istikrar, işsizlik, doğrudan yabancı yatırımlar ile enflasyon ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkinin tespiti için PARDL tekniği kullanılmıştır. Bu yaklaşım, bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkenleri uzun ve kısa dönemde nasıl etkilediğini incelemektedir. Tablo 6 ve Tablo 7, politik istikrar, doğrudan yabancı yatırım, finansal gelişme ve işsizlik oranının gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin ekonomik büyümesi ile enflasyon üzerindeki etkilerini incelemek için PARDL'nin uzun dönem sonuçlarını göstermektedir.

Tablo 6'da uzun dönemde gelişmiş ülkelerde ekonomik büyüme üzerine yapılan analizde, Politik İstikrarın negatif bir etkisi gözlemlenmekle birlikte olasılık değeri bu ilişkinin istatistiksel olarak anlamlı olmadığını göstermektedir. Gelişmiş ülkelerde politik istikrarın ekonomik büyümeye olan etkisinin istatistiksel olarak önemsiz ve olumsuz olarak sonuçlanması, bu ülkelerin zaten sağlam kurumsal ve hukuki yapılar barındırmasından kaynaklanabilir. Bu nedenle, politik istikrarın ekonomik büyümeye doğrudan etkisi azalmış olabilir. Doğrudan Yabancı Yatırım ise pozitif ve anlamlı bir etki yaratmaktadır, bu da yabancı yatırımların büyümeyi desteklediğini ortaya koymaktadır. Finansal Gelişme değişkeni ise negatif bir katsayıya sahip olup, anlamlı bir şekilde ekonomik büyümeyi olumsuz etkileyebileceğine işaret etmektedir. Gelişmiş ülkelerde finansal gelişimin ekonomik büyümeye olumsuz etkilerinin nedeni, finansal yapının aşırı genişlemesi ve karmaşık bir hale gelmesi olabilir. Bu durum, ekonominin reel sektörlerden ziyade riskli ve spekülasyon finansal işlemler üzerinde yoğunlaşmasına yol açabilir. Sonuç olarak, finansal krizlerin (örneğin 2008 yılında yaşanan küresel finansal kriz gibi) ortaya çıkma olasılığı artmakta ve bu tür krizler büyüme üzerinde önemli olumsuz etkiler yaratabilmektedir. Yani finansal gelişim, belirli bir noktadan sonra verimsiz ve istikrarsız hale gelebilir. İşsizlik değişkeni de negatif ve anlamlı bir etki yaratmaktadır. Bu durum gelişmiş ülkelerde işsizlik oranlarının artmasının ekonomik büyümeyi zayıflattığını göstermektedir.

Tablo 6: Gelişmiş Ülkeler için Uzun Dönem Analiz Sonuçları

Bağımlı Değişken Büyüme				
Değişkenler	Coefficient	Sd. Hata	t-istatistiği	Olasılık
POLTCL	-0.29988	0.5533	-0.5400	0.5908
DRINV	0.0218	0.0086	2.5333	0.0134**
FINCL	-0.0565	0.0065	-8.6942	0.0000***
UNEMP	-0.1274	0.0619	-2.0587	0.0431**
Bağımlı Değişken Enflasyon				
	Coefficient	Sd. Hata	t-istatistiği	Olasılık
POLTCL	2.0683	0.63883	3.2404	0.0018***
DRINV	0.0083	0.0115	0.7187	0.4746
FINCL	0.0198	0.0084	2.3781	0.0200**
UNEMP	-0.5746	0.0829	-6.9247	0.0000***

*** %1, ** %5 ve * %10 önem düzeyinde anlamlılığı göstermektedir.

Kaynak: Yazar(lar) tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 6'a göre uzun dönemde gelişmiş ülkelerde politik istikrarın enflasyon üzerinde pozitif ve anlamlı bir etkisi bulunmaktadır. Gelişmiş ülkelerdeki politik istikrarın enflasyonu yükseltici etkisi, bu ülkelerin köklü ve sağlam ekonomik yapılarına bağlı olabilir. Aşırı derecede istikrarlı bir siyasi ortam, hükümetlerin mali disiplinlerini kaybetmelerine ve seçmenleri memnun etmek amacıyla genişletici mali politikalar uygulamaya yönelmesine yol açabilir. Bu durum, toplam talebin artışına neden olarak enflasyonist baskılara yol açabilir. Ayrıca, böyle bir istikrar ortamında merkez bankaları enflasyonla mücadele etmek için daha az baskı hissedebilir ve bu durum, fiyat istikrarı hedeflerine karşı daha hoşgörülü bir yaklaşımın benimsenmesine neden olabilir. Elde edilen bu bulgu Telatar vd. (2010) ve Mazhar ve Jafri (2017) çalışmalarının sonuçlarıyla örtüşürken, Aisen ve Veiga (2008) ile Barugahara

(2015) çalışmalarının bulgularıyla farklılık göstermektedir. Doğrudan Yabancı Yatırım, enflasyon üzerinde anlamlı bir etki yaratmazken, Finansal Gelişme değişkeni pozitif ve anlamlı bir etkiye sahiptir, finansal gelişmenin enflasyonu artırabileceği yorumunu güçlendirmektedir. Son olarak, İşsizlik değişkeni, negatif ve anlamlı bir etki yaparak, işsizlik oranlarının artmasının enflasyonu düşürebileceğini, bu bulgunun Phillips eğrisini desteklediğini göstermektedir.

Tablo 7’de uzun dönemde gelişmekte olan ülkeler için ekonomik büyüme üzerine yapılan analiz yer almaktadır. Analiz sonucunda Politik İstikrar değişkeninin ekonomik büyüme üzerinde pozitif ve anlamlı bir etkisi bulunmuştur. Bu da gelişmekte olan ülkelerde politik istikrarın ekonomik büyümeyi olumlu yönde etkilediğini göstermektedir. Gelişmekte olan ülkelerde politik istikrarın ekonomik büyümeye olumlu etkisi, bu ülkelerin kırılgan ekonomik yapıları ve yüksek risk algıları nedeniyle büyük bir önem taşımaktadır. Politik istikrar, yerel ve uluslararası yatırımcıların güven duymasını sağlayarak sermaye akışını artırır ve uzun vadeli yatırımlar için öngörülebilir bir ortam oluşturur. Bu durum, altyapı projeleri, sanayileşme ve teknolojik ilerleme gibi ekonomik büyümenin ana bileşenlerine yönelik yatırımların artmasını sağlar. Ayrıca, istikrarlı bir siyasi ortam, hükümetlerin ekonomik kalkınma hedeflerini tutarlı ve sürekli bir şekilde takip etmesine fırsat tanır. Böylece kamu kaynakları daha etkin bir şekilde kullanılabilir ve sosyal istikrar korunabilir. Bu nedenlerle, gelişmekte olan ülkelerde politik istikrar sadece bir siyasi hedef değil, aynı zamanda sürdürülebilir ekonomik büyüme için gerekli bir şarttır. Politik istikrar değişkeninin ekonomik büyüme üzerindeki elde edilen bu sonuç, Elbargathi ve Al-Assaf (2019), Dağılgan ve Okşak (2024) ile Gür ve Akbulut (2012) tarafından elde edilen bulgularla tutarlılık göstermektedir. Benzer şekilde, Doğrudan Yabancı Yatırım değişkeninin katsayısı da pozitif ve anlamlıdır. Bu da, yabancı yatırımların büyümeyi teşvik ettiği yönündeki genel görüşü desteklemektedir.

Tablo 7: Gelişmekte Olan Ülkeler için Uzun Dönem Analiz Sonuçları

Bağımlı Değişken Büyüme				
Değişkenler	Coefficient	Sd. Hata	t-istatistiği	Olasılık
POLTCL	3.6404	0.5445	6.6852	0.0000***
DRINV	0.2958	0.0720	4.0997	0.0001***
FINCL	-0.0727	0.0049	-14.6824	0.0000***
UNEMP	0.17467	0.0728	2.4000	0.0190**
Bağımlı Değişken Enflasyon				
	Coefficient	Sd. Hata	t-istatistiği	Olasılık
POLTCL	3.7309	1.6337	2.2837	0.0253**
DRINV	0.5020	0.4658	1.0778	0.2847
FINCL	-0.0121	0.0158	-0.7641	0.4473
UNEMP	0.3228	0.2694	1.1979	0.2349

*** %1, ** %5 ve * %10 önem düzeyinde anlamlılığı göstermektedir.

Kaynak: Yazar(lar) tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 7’e göre uzun dönemde Finansal Gelişme değişkeninin katsayısı negatif çıkmış ve bu ilişkinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu bulunmuştur. Bu durum finansal gelişmenin bazı durumlarda gelişmekte olan ülkelerde büyümeyi olumsuz etkileyebileceğini ortaya koymaktadır. Bunun arkasında gelişmekte olan ülkelerdeki düzenleyici yetersizlik ile finansal sistemin yeterince gelişmemiş olmasının etkileri yatmaktadır. Bu koşullar, kredilerin spekülatif veya faydasız alanlara akmasına, finansal dengesizlik riskinin yükselmesine ve gelir farklarının daha da açılmasına neden olarak, uzun dönemli büyümeyi olumsuz yönde etkileyebilmektedir. İşsizlik değişkeni ise pozitif bir etki göstermektedir, ancak bu etkinin altında yatan sebeplerin daha fazla araştırılması gerektiği vurgulanmaktadır. Enflasyon üzerinde yapılan analizde, uzun dönemde gelişmiş ülkelerde Politik İstikrarın pozitif ve anlamlı bir etkisi bulunmaktadır. Bu bulgu, politik istikrarın enflasyonist baskıları artırabileceğini göstermektedir. Aşırı derecede istikrarlı bir siyasi ortam, hükümetlerin mali disiplinden ödün vermesine ve seçmenleri memnun etme amacıyla genişletici mali politikalar uygulamasına neden olabilir. Bu da toplam talebi yükselterek enflasyonist baskılar oluşturabilir. Ayrıca, bu tür bir istikrar içinde merkez bankaları enflasyonla başa çıkma konusunda daha az zorlanabilir ve bu da fiyat istikrarı hedefinde daha hoşgörülü bir yaklaşım sergilenmesine yol açabilir. Bununla birlikte, Doğrudan Yabancı Yatırım, Finansal Gelişme ve İşsizlik değişkenlerinin enflasyon üzerindeki etkileri anlamlı bulunmamıştır, bu da bu değişkenlerin gelişmekte olan ülkelerde enflasyon üzerinde uzun dönemde belirgin bir etkisi olmadığına işaret etmektedir.

Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin ekonomik büyümesi ve enflasyon oranları üzerinde politik istikrar, doğrudan yabancı yatırım, finansal gelişme ve işsizlik oranının etkilerini test etmek için kısa vadeli PARDL sonuçları Tablo 8 ve Tablo 9’da gösterilmektedir. Tablolarda, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler için yapılan kısa dönem analiz sonuçlarını özetlenmektedir. Analizde iki farklı bağımlı değişken incelenmiştir: Büyüme ve Enflasyon. Her bir bağımlı değişken için çeşitli bağımsız değişkenlerin ve gecikmeli değerlerinin kısa dönemli etkileri tahmin edilmiştir.

Tablo 8: Gelişmiş Ülkeler için Kısa Dönem Analiz Sonuçları

Bağımlı Değişken Büyüme				
Değişkenler	Coefficient	Sd. Hata	t-istatistiği	Olasılık
Cointg	-1.1195	0.2224	-5.0325	0.0000***
D(EGRW(-1))	-0.0498	0.1329	-0.3748	0.7088
D(POLTCL)	0.9094	1.3897	0.6544	0.5149
D(POLTCL(-1))	-1.0392	1.2448	-0.8348	0.4065
D(FINCL)	-0.2090	0.0829	-2.5201	0.0139**
D(FINCL(-1))	0.1376	0.1026	1.3402	0.1843
D(UNEMP)	-3.3424	0.8284	-4.0345	0.0001***
D(UNEMP(-1))	1.5039	0.7324	2.0535	0.0436**
D(DRINV)	-0.1251	0.3233	-0.3870	0.6999
D(DRINV(-1))	0.0028	0.3220	0.0087	0.9931
Bağımlı Değişken Enflasyon				
	Coefficient	Sd. Hata	t-istatistiği	Olasılık
Cointg	-1.1383	0.1578	-7.2121	0.0000***
D(INFL(-1))	0.6893	0.1501	4.5909	0.0000***
D(POLTCL)	-1.1163	0.9257	-1.2058	0.2318
D(POLTCL(-1))	0.0370	1.0747	0.0344	0.9726
D(FINCL)	-0.1534	0.0439	-3.4869	0.0008***
D(FINCL(-1))	-0.0792	0.0546	-1.4510	0.1510
D(UNEMP)	-0.3176	0.3588	-0.8849	0.3791
D(UNEMP(-1))	0.8159	0.2953	2.7624	0.0073***
D(DRINV)	0.0980	0.0921	1.0629	0.2913
D(DRINV(-1))	0.1744	0.1750	0.9964	0.3223

*** %1, ** %5 ve * %10 önem düzeyinde anlamlılığı göstermektedir.

Kaynak: Yazar(lar) tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 8’deki gelişmiş ülkelerde kısa dönem analiz sonuçlarına göre, Finansal Gelişim (D(FINCL)) değişkeninin negatif ve istatistiksel olarak anlamlı (-0.2090, $p < 0.05$) bir etkisi bulunmaktadır. Bu da finansal piyasalardaki kısa dönemli dalgalanmaların büyümeyi olumsuz etkileyebileceği şeklinde yorumlanabilir. İşsizlik Oranındaki değişim (D(UNEMP)) ise beklenildiği gibi negatif ve istatistiksel olarak oldukça anlamlı (-3.3424, $p < 0.000$) bir etkiye sahiptir. Yani işsizlikteki bir artış kısa dönemde büyümeyi düşürmektedir. Gecikmeli işsizlik oranındaki değişim (D(UNEMP(-1))) pozitif ve istatistiksel olarak anlamlı (1.5039, $p < 0.05$) bir etkiye sahiptir. Bu durum, işsizlikteki bir önceki dönemin şoklarının sonraki dönemde farklı mekanizmalarla (örneğin, hükümet politikaları veya işgücü piyasası tepkileri yoluyla) büyümeyi destekleyebileceğine işaret edebilir. Diğer değişkenlerin kısa dönemde büyüme üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir etkisi bulunmamaktadır.

Tablo 8’e göre kısa dönemde gelişmiş ülkelerde Gecikmeli Enflasyon (D(ENFLASYON(-1))) değişkeninin pozitif ve istatistiksel olarak oldukça anlamlı (0.6893, $p < 0.000$) bir etkisi bulunmaktadır. Bu da enflasyonun atalet gösterdiğini, yani önceki dönemdeki enflasyonun cari dönemdeki enflasyonu yukarı yönlü etkilediğini göstermektedir. Ayrıca Finansal Gelişim (D(FINCL)) değişkeninin negatif ve istatistiksel olarak anlamlı (-0.1554, $p < 0.01$) bir etkisi bulunmuştur. Bu durum, finansal gelişmedeki artışların kısa vadede enflasyon üzerinde düşürücü bir etkiye sahip olabileceği şeklinde yorumlanabilir. Benzer şekilde, gecikmeli işsizlik oranındaki değişim (D(UNEMP(-1))) pozitif ve istatistiksel olarak anlamlı (0.8159, $p < 0.01$) bir etkiye sahiptir. Bu sonuç, Önceki dönemdeki işsizlik artışlarının kısa dönemde enflasyonu artırabileceği anlamına gelebilir. Diğer değişkenlerin kısa dönemde enflasyon üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir etkisi bulunmamaktadır. Genel olarak, kısa dönem analiz sonuçları, bazı makroekonomik değişkenlerin büyüme ve enflasyon üzerinde anlık ve gecikmeli etkilerinin olabileceğini göstermektedir.

Tablo 9: Gelişmekte Olan Ülkeler için Kısa Dönem Analiz Sonuçları

Bağımlı Değişken Büyüme				
Değişkenler	Coefficient	Sd. Hata	t-istatistiği	Olasılık
Cointg	-0.9892	0.2742	-3.6065	0.0006***
D(EGRW(-1))	-0.0166	0.1056	-0.1578	0.8750
D(POLTCL)	-0.9760	2.3156	-0.4214	0.6747
D(POLTCL(-1))	-2.3272	2.2840	-1.0189	0.3117
D(FINCL)	-0.0076	0.1509	-0.0507	0.9597
D(FINCL(-1))	0.1998	0.0875	2.2826	0.0254**
D(UNEMP)	-3.2569	0.9299	-3.5023	0.0008***
D(UNEMP(-1))	0.2566	1.0030	0.2558	0.7988
D(DRINV)	-0.1865	0.5471	-0.3409	0.7341
D(DRINV(-1))	-0.5458	0.4963	-1.0998	0.2751
Bağımlı Değişken Enflasyon				
	Coefficient	Sd. Hata	t-istatistiği	Olasılık
Cointg	-0.5484	0.2220	-2.4704	0.0159**
D(INFL(-1))	0.0616	0.0807	0.7626	0.4482
D(POLTCL)	-8.9048	3.2434	-2.7454	0.0076***
D(POLTCL(-1))	0.3877	2.5359	0.1529	0.8789
D(FINCL)	-0.3654	0.3037	-1.2028	0.2330
D(FINCL(-1))	0.2716	0.3489	0.7787	0.4387
D(UNEMP)	-0.6717	0.6639	-1.0117	0.3151
D(UNEMP(-1))	-0.4162	0.9806	-0.4244	0.6725
D(DRINV)	-0.6064	0.3401	-1.7831	0.0788*
D(DRINV(-1))	0.0610	0.2621	0.2329	0.8164

*** %1, ** %5 ve * %10 önem düzeyinde anlamlılığı göstermektedir.

Kaynak: Yazar(lar) tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 9’da gelişmekte olan ülkelerin kısa dönem analiz sonuçları yer almaktadır. Tablo 9’a göre Gecikmeli Finansal Gelişim (D(FINCL (-1))) değişkeninin pozitif ve istatistiksel olarak anlamlı (0.1998, $p < 0.05$) bir etkisi bulunmaktadır. Bu, önceki dönemdeki finansal gelişme artışlarının kısa vadede büyümeyi destekleyebileceği şeklinde yorumlanabilir. İşsizlik Oranındaki Değişim (D(UNEMP)) değişkeninin ise negatif ve istatistiksel olarak anlamlı (-3.2569, $p < 0.01$) bir etkiye sahip olduğu görülmektedir. Bu bulgu, işsizlikteki bir artışın kısa dönemde büyümeyi olumsuz etkilediği yönündeki beklentiyi desteklemektedir. Diğer değişkenlerin kısa dönemde büyüme üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir etkisi bulunmamaktadır.

Tablo 9’a göre Politik İstikrar (D(POLTCL)) değişkeninin negatif ve istatistiksel olarak anlamlı (-8.9048, $p < 0.01$) bir etkisi bulunmaktadır. Elde edilen sonuç (-8.9048), politik istikrarın gelişmekte olan ülkelerde kısa dönemde enflasyon üzerinde belirgin ve güçlü bir etkisi olduğunu ortaya koymaktadır. Bu bulgu, Barugahara (2015) ile Ghanayem, Downing ve Sawalha (2023) çalışmalarının sonuçlarıyla uyumlu olmakla birlikte, söz konusu çalışmalarda elde edilen etki bu kadar güçlü değildir. Doğrudan Yabancı Yatırım Girişindeki Değişim (D(DRINV)) değişkeninin de negatif ve istatistiksel olarak anlamlı (-0.6064, $p < 0.10$) bir etkisi gözlemlenmektedir. Bu da doğrudan yabancı yatırım girişlerindeki artışların kısa vadede enflasyonu düşürebileceği şeklinde yorumlanabilir. Diğer değişkenlerin kısa dönemde enflasyon üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir etkisi bulunmamaktadır. Genel olarak, kısa dönem analiz sonuçları, bazı makroekonomik değişkenlerin gelişmekte olan ülkelerde büyüme ve enflasyon üzerinde anlamlı kısa dönemli etkilere sahip olabileceğini göstermektedir.

4.5. Swamy Test Sonuçları

Tablo 10, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerdeki ekonomik büyüme ve enflasyonun çeşitli ekonomik göstergelerle olan ilişkilerinde ülke grupları arasında homojenlik olup olmadığını test eden Swamy testi sonuçlarını göstermektedir. Birinci modelde, gelişmiş ülkelerde EGRW’nin DRINV üzerindeki etkisi istatistiksel olarak anlamlı bulunurken, gelişmekte olan ülkelerde EGRW’nin tüm göstergeler üzerindeki etkisi yüksek düzeyde anlamlıdır. İkinci modelde ise, gelişmiş ülkelerde INFL’nin tüm göstergeler üzerindeki etkisi anlamlı iken, gelişmekte olan ülkelerde de INFL’nin tüm göstergeler üzerindeki etkisi yine yüksek düzeyde anlamlıdır. Genel olarak, özellikle ikinci modelde gelişmekte olan ülkelerde elde edilen yüksek anlamlılık düzeyleri, bu ülkelerde ekonomik büyüme ve

enflasyonun belirtilen ekonomik göstergeler üzerindeki etkilerinin daha güçlü ve tutarlı olduğunu, dolayısıyla ülke grupları arasında bu ilişkiler açısından bir heterojenlik olduğunu işaret etmektedir.

Tablo 10: Swamy Test Sonuçları

Gelişmiş ülkeler			Gelişmekte olan ülkeler	
Birinci Model				
	$\Delta\chi^2(12)$	prob	$\Delta\chi^2(12)$	prob
EGRW→POLTCL	6.09	0.9116	79.18	0.0000***
EGRW→FINCL	12.61	0.3984	181.94	0.0000***
EGRW→DRINV	21.75	0.0404**	223.59	0.0000***
EGRW→UNEMP	3.77	0.9872	102	0.0000***
İkinci Model				
	$\Delta\chi^2(12)$	prob	$\Delta\chi^2(12)$	prob
INFL→POLTCL	32.41	0.0012***	112.64	0.0000***
INFL→FINCL	67.83	0.0000***	69.36	0.0000***
INFL→DRINV	57.73	0.0000***	133.13	0.0000***
INFL→UNEMP	992.16	0.0000***	105.54	0.0000***

*** %1, ** %5 ve * %10 önem düzeyinde anlamlılığı göstermektedir.

Kaynak: Yazar(lar) tarafından oluşturulmuştur.

4.6. Dumitrescu ve Hurlin Nedensellik Testi

Çalışmada 2002-2023 döneminde 6 gelişmiş ve 6 gelişmekte olan ülke için ekonomik büyüme ile politik istikrar, finansal gelişme, doğrudan yabancı yatırım ve işsizlik arasındaki ilişki Dumitrescu ve Hurlin'in nedensellik testi çerçevesinde ele alınmış ve çalışmanın sonuçları Tablo 11 ve Tablo 12'de sunulmuştur. Tabloda sunulan Dumitrescu ve Hurlin nedensellik testi sonuçları, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler için ekonomik büyüme ile politik istikrar, finansal gelişmişlik, doğrudan yabancı yatırım ve işsizlik arasındaki potansiyel nedensel ilişkileri incelemektedir. Test sonuçları, her bir hipotez için W-bar ve Z-bar istatistikleri ile birlikte olasılık değerlerini göstermektedir. Olasılık değerlerinin belirli bir eşik değerin (genellikle 0.05) altında olması, ilgili sıfır hipotezinin (ilk değişkenin ikinci değişken üzerinde nedensel etkisi olmadığı) reddedilmesine ve dolayısıyla istatistiksel olarak anlamlı bir nedensellik ilişkisinin varlığına işaret eder.

Tablo 11: Nedensellik İlişkisi EGRW ve Diğer Değişkenler

Gelişmiş olan Ülkeler Test İstatistiği Sonucu			
H_0 Hipotezi	W-bar istatistiği	Z-bar istatistiği	Olasılık
EGRW→POLTCL	10.5997	4.6851	0.0000***
POLTCL→EGRW	0.8528	-0.2754	0.7830
EGRW→FINCL	0.3348	-1.2444	0.2133
FINCL→EGRW	16.1246	9.3075	0.0000***
EGRW→DRINV	16.3579	11.5598	0.0000***
DRINV→EGRW	0.7553	-0.4616	0.64444
EGRW→UNEMP	0.6081	-0.7332	0.4635
UNEMP→EGRW	3.4218	1.8808	0.0600*
Gelişmekte olan Ülkeler Test İstatistiği Sonucu			
H_0 Hipotezi	W-bar istatistiği	Z-bar istatistiği	Olasılık
EGRW→POLTCL	1.2348	0.4393	0.6604
POLTCL→EGRW	0.8610	-0.2601	0.7948
EGRW→FINCL	3.9918	5.5971	0.0000***
FINCL→EGRW	5.7692	0.6436	0.51998
EGRW→DRINV	5.8633	9.0984	0.0000***
DRINV→EGRW	1.3801	0.7112	0.4770
EGRW→UNEMP	10.5984	4.6840	0.0000***
UNEMP→EGRW	3.4207	4.5287	0.0000***

*** %1, ** %5 ve * %10 önem düzeyinde anlamlılığı göstermektedir.

Kaynak: Yazar(lar) tarafından oluşturulmuştur.

Gelişmiş ülkeler için elde edilen sonuçlar incelendiğinde, ekonomik büyümenin politik istikrar üzerinde güçlü ve pozitif bir nedensel etkisi olduğu (EGRW → POLTCL) ve finansal gelişmişliğin

ekonomik büyüme üzerinde güçlü ve pozitif bir nedensel etkisi olduğu (FINCL $\rightarrow$ EGRW) görülmektedir. Benzer şekilde, doğrudan yabancı yatırımın da ekonomik büyüme üzerinde güçlü ve pozitif bir nedensel etkisi bulunmaktadır (DRINV $\rightarrow$ EGRW). Ayrıca, işsizliğin ekonomik büyüme üzerinde de istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif bir nedensel etkisi olduğu gözlemlenmektedir (UNEMP $\rightarrow$ EGRW). Diğer taraftan, politik istikrarın ekonomik büyüme üzerinde (POLTCL $\rightarrow$ EGRW), ekonomik büyümenin finansal gelişmişlik üzerinde (EGRW $\rightarrow$ FINCL), ekonomik büyümenin doğrudan yabancı yatırım üzerinde (EGRW $\rightarrow$ DRINV) ve ekonomik büyümenin işsizlik üzerinde (EGRW $\rightarrow$ UNEMP) istatistiksel olarak anlamlı bir nedensel etkisi bulunmamaktadır.

Gelişmekte olan ülkeler için elde edilen bulgular ise bazı farklılıklar göstermektedir. Ekonomik büyümenin finansal gelişmişlik üzerinde güçlü ve pozitif bir nedensel etkisi olduğu (EGRW $\rightarrow$ FINCL) ve doğrudan yabancı yatırımın ekonomik büyüme üzerinde güçlü ve pozitif bir nedensel etkisi olduğu (DRINV $\rightarrow$ EGRW) görülmektedir. Ayrıca, işsizliğin ekonomik büyüme üzerinde de güçlü ve pozitif bir nedensel etkisi bulunmaktadır (UNEMP $\rightarrow$ EGRW). Ancak, ekonomik büyümenin politik istikrar üzerinde (EGRW $\rightarrow$ POLTCL), politik istikrarın ekonomik büyüme üzerinde (POLTCL $\rightarrow$ EGRW), finansal gelişmişliğin ekonomik büyüme üzerinde (FINCL $\rightarrow$ EGRW) ve ekonomik büyümenin doğrudan yabancı yatırım üzerinde (EGRW $\rightarrow$ DRINV) istatistiksel olarak anlamlı bir nedensel etkisi tespit edilmemiştir. Bu sonuçlar, ekonomik büyüme ile diğer makroekonomik değişkenler arasındaki nedensel ilişkilerin gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasında farklı dinamiklere sahip olabileceğini göstermektedir. Özellikle finansal gelişmişlik ve doğrudan yabancı yatırımın ekonomik büyüme üzerindeki pozitif etkisi her iki grup için de belirgin, işsizliğin ekonomik büyüme üzerindeki etkisi gelişmekte olan ülkelerde daha güçlü görünmektedir.

Tablo 12: Nedensellik ilişkisi INFL ve Diğer Değişkenler

Gelişmiş Ülkeler Test İstatistiği Sonucu			
H_0 Hipotezi	W-bar istatistiği	Z-bar istatistiği	Olasılık
INFL $\rightarrow$ POLTCL	0.99352	-0.1213	0.9034
POLTCL $\rightarrow$ INFL	0.7291	-0.5069	0.6122
INFL $\rightarrow$ FINCL	12.8864	6.5983	0.0000***
FINCL $\rightarrow$ INFL	1.7698	-0.3046	0.7607
INFL $\rightarrow$ DRINV	2.5665	0.7494	0.4536
DRINV $\rightarrow$ INFL	3.2173	4.1481	0.0000***
INFL $\rightarrow$ UNEMP	3.8258	2.4153	0.0157**
UNEMP $\rightarrow$ INFL	1.8684	-0.1740	0.8618
Gelişmekte Olan Ülkeler Test İstatistiği Sonucu			
H_0 Hipotezi	W-bar istatistiği	Z-bar istatistiği	Olasılık
INFL $\rightarrow$ POLTCL	5.7425	0.6212	0.5345
POLTCL $\rightarrow$ INFL	1.1361	0.2547	0.7990
INFL $\rightarrow$ FINCL	11.9379	7.4252	0.0000***
FINCL $\rightarrow$ INFL	3.1554	4.0324	0.0001***
INFL $\rightarrow$ DRINV	1.2573	0.4813	0.6303
DRINV $\rightarrow$ INFL	11.3026	5.2731	0.0000***
INFL $\rightarrow$ UNEMP	9.2550	3.5600	0.0004***
UNEMP $\rightarrow$ INFL	4.9680	0.9055	0.3652

*** %1, ** %5 ve * %10 önem düzeyinde anlamlılığı göstermektedir.

Kaynak: Yazar(lar) tarafından oluşturulmuştur.

Gelişmiş ülkeler için elde edilen sonuçlar incelendiğinde, enflasyonun finansal gelişmişlik üzerinde güçlü ve pozitif bir nedensel etkisi olduğu (INFL $\rightarrow$ FINCL) ve doğrudan yabancı yatırımın da enflasyon üzerinde güçlü ve pozitif bir nedensel etkisi olduğu (DRINV $\rightarrow$ INFL) görülmektedir. Ayrıca, enflasyonun işsizlik üzerinde de istatistiksel olarak anlamlı, ancak daha zayıf bir pozitif nedensel etkisi bulunmaktadır (INFL $\rightarrow$ UNEMP). Diğer taraftan, politik istikrarın enflasyon üzerinde (POLTCL $\rightarrow$ INFL), enflasyonun politik istikrar üzerinde (INFL $\rightarrow$ POLTCL), finansal gelişmişliğin enflasyon üzerinde (FINCL $\rightarrow$ INFL), enflasyonun doğrudan yabancı yatırım üzerinde (INFL $\rightarrow$ DRINV) ve işsizliğin enflasyon üzerinde (UNEMP $\rightarrow$ INFL) istatistiksel olarak anlamlı bir nedensel etkisi bulunmamaktadır.

Gelişmekte olan ülkeler için elde edilen bulgular ise bazı farklılıklar göstermektedir. Enflasyonun hem finansal gelişmişlik (INFL $\rightarrow$ FINCL) hem de işsizlik (INFL $\rightarrow$ UNEMP) üzerinde

güçlü ve pozitif bir nedensel etkisi olduğu gözlemlenmektedir. Benzer şekilde, finansal gelişmişliğin enflasyon üzerinde ($FINCL \rightarrow INFL$) ve doğrudan yabancı yatırımın enflasyon üzerinde ($DRINV \rightarrow INFL$) güçlü ve pozitif nedensel etkiler bulunmaktadır. Ancak, enflasyonun politik istikrar üzerinde ($INFL \rightarrow POLTCL$), politik istikrarın enflasyon üzerinde ($POLTCL \rightarrow INFL$), enflasyonun doğrudan yabancı yatırım üzerinde ($INFL \rightarrow DRINV$) ve işsizliğin enflasyon üzerinde ($UNEMP \rightarrow INFL$) istatistiksel olarak anlamlı bir nedensel etkisi tespit edilmemiştir. Bu sonuçlar, enflasyon ile diğer makroekonomik değişkenler arasındaki nedensel ilişkilerin gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasında farklı dinamiklere sahip olabileceğini göstermektedir. Özellikle finansal gelişmişlik ve doğrudan yabancı yatırımın enflasyon üzerindeki etkisi her iki grup için de belirginken, enflasyonun işsizlik üzerindeki etkisi gelişmekte olan ülkelerde daha güçlü görünmektedir.

5. SONUÇ

Politik istikrar, ekonomik büyüme ve enflasyon arasındaki ilişki, ekonomik performansı belirleyen önemli bir dinamik olarak kabul edilmektedir. Politik istikrar, bir ülkenin ekonomik politikalarında süreklilik ve öngörülebilirlik sağlamasıyla doğrudan ilişkilidir. Politik istikrarın sağlandığı ülkeler, yatırımcı güvenini artırır ve ekonomik faaliyetlerin daha verimli işlemesine olanak tanır. Dolayısıyla, güçlü bir politik istikrar genellikle ekonomik büyümeyi teşvik eder. Ekonomik büyüme ise, genellikle daha yüksek istihdam, üretkenlik artışı ve daha yüksek gelir seviyeleri ile ilişkilidir. Bu alışma, 2002 ile 2023 yılları arasında gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde politik istikrar, işsizlik, doğrudan yabancı yatırımlar ve finansal gelişme gibi makroekonomik değişkenlerin enflasyon ve ekonomik büyüme üzerindeki etkilerini Panel Otoregresif Dağıtılmış Gecikmeli (PARDL) modelini kullanarak analiz etmiştir. Elde edilen bulgular, ülke grupları arasında önemli farklılıklar olduğunu ortaya koymaktadır.

Gelişmiş ülkelerde, politik istikrarın ekonomik büyüme üzerinde anlamlı bir etkisi bulunmazken, gelişmekte olan ülkelerde pozitif ve anlamlı bir etki göstermiştir. Gelişmekte olan ülkeler için elde edilen bulgular Alesina vd. (1996), Feng (1997), Pin (2009), Tosun vd. (2008), Arslan (2011), Gür ve Akbulut (2012), Aisen ve Veiga (2013), Al ve Belke (2018), Biçen (2020), Elbargathi ve Al-Assaf (2019), Dağılğan ve Okşak (2024) ile örtüşmektedir. Bu durum, politik istikrarın gelişmekte olan ekonomiler için büyüme üzerinde daha kritik bir faktör olduğunu göstermektedir. Politik istikrar, yerel ve uluslararası yatırımcıların güvenini yükselterek, sermaye akışlarını teşvik eder ve uzun vadeli yatırımlar için öngörülebilir bir ortam oluşturur. Bu durum, altyapı projeleri, sanayileşme ve teknolojik yenilikler gibi ekonomik büyümeye katkıda bulunan unsurlara yapılan yatırımların artışı sağlar. Bu sebeple, gelişmekte olan ülkeler için politik istikrar, sadece siyasi bir amaç değil, aynı zamanda sürdürülebilir ekonomik büyüme için vazgeçilmez bir ön koşuldur. Doğrudan yabancı yatırımlar, her iki ülke grubunda da ekonomik büyümeyi olumlu yönde etkilemektedir. Ancak, finansal gelişme değişkeni, gelişmiş ülkelerde ekonomik büyümeyi negatif yönde etkilerken, gelişmekte olan ülkelerde de benzer bir negatif etki göstermiş olup bu da finansal gelişmenin her zaman ekonomik büyümeyi desteklemediği sonucunu ortaya koymuştur. İşsizlik, gelişmiş ülkelerde ekonomik büyümeyi negatif yönde etkilerken, gelişmekte olan ülkelerde pozitif bir etki göstermiştir. Bu durum, gelişmekte olan ülkelerde işsizlik ve büyüme arasındaki ilişkinin daha karmaşık olduğunu ve daha fazla araştırma gerektirdiğini göstermektedir.

Enflasyon üzerinde yapılan analizde, uzun dönemde politik istikrarın her iki ülke grubunda da pozitif ve anlamlı bir etkisi bulunmuştur. Politik istikrarın enflasyonu artırıcı etkisi, Aisen ve Veiga (2008; 2006), Khan ve Saqip (2011), Potluka ve Klazar (2013), Barugahara (2015), Haydaroglu (2020) ve Ghanayem vd. (2023) tarafından elde edilen sonuçlarla uyumlu değildir. Bu fark, analiz edilen ülke grupları, veri setleri ve dönemlerin farklılığından kaynaklanmaktadır. Çalışma ayrıca Telatar vd. (2010) ve Mazhar ve Jaffri (2017) sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir. Finansal gelişme de her iki ülke grubunda enflasyonu artırıcı bir etkiye sahiptir. İşsizlik ise gelişmiş ülkelerde enflasyonu düşürücü bir etki gösterirken, gelişmekte olan ülkelerde anlamlı bir etkisi bulunmamıştır. Bu durum, Phillips eğrisi ile tutarlıdır.

Kısa dönem analiz sonuçları, bazı makroekonomik değişkenlerin büyüme ve enflasyon üzerinde anlık ve gecikmeli etkilerinin olabileceğini göstermektedir. Özellikle finansal gelişmedeki değişim ve işsizlik oranındaki değişim, her iki ülke grubunda da kısa vadede büyümeyi ve enflasyonu etkileyen

önemli faktörlerdir. Son olarak, Swamy ve Dumitrescu-Hurlin nedensellik testleri, ülke grupları arasında bu ilişkiler açısından bir heterojenlik olduğunu ve nedensellik ilişkilerinin farklı dinamiklere sahip olabileceğini ortaya koymaktadır. Özellikle finansal gelişmişlik ve doğrudan yabancı yatırımın büyüme ve enflasyon üzerindeki pozitif etkisi her iki grup için de belirgin, işsizliğin ve enflasyonun diğer makroekonomik değişkenler üzerindeki etkileri ülke gruplarına göre farklılık göstermektedir. Bu bulgular, politika yapıcıların ülkeye özgü koşullarını dikkate alarak makroekonomik politikalar geliştirmelerinin önemini vurgulamaktadır.

Özetle çalışmadan elde edilen sonuçlar, politik istikrarın uzun dönemde enflasyon ve büyüme üzerinde artırıcı bir etkisi olduğunu ortaya koymaktadır. Bu bulgu, ekonomilerde politik istikrarın enflasyonist etkiler doğurabileceğini ve ekonomik büyümeyi destekleyebileceğini göstermektedir. Siyasi ortamın uzun süreli ve aşırı derecede istikrarlı olması durumunda, hükümetlerin mali disipline yeterince önem vermemesi ve kamuoyunu memnun etmeye yönelik genişletici maliye politikalarına başvurabilmesi olasıdır. Toplam talebi artıran bu tür politikalar enflasyona yol açabilmektedir. Bu çerçevede politika yapıcılarının, mali disiplini sağlamak amacıyla gerekli düzenlemeleri hayata geçirmeleri ve keyfi uygulamalardan kaçınmaları gerekmektedir. Ayrıca, hükümetler iktidarda kalmak için kısa dönemde üretim artışı sağlama amacıyla para otoritesine baskı yapabilmektedir. Bu da enflasyon oranlarının artmasına neden olabilmektedir. Bu nedenle, merkez bankasının hukuki ve fiili bağımsızlığının temin edilmesi önem arz etmektedir. Ekonomiler, sürdürülebilir ekonomik büyüme hedefleri doğrultusunda politik istikrarı güçlendirmeye ve yabancı yatırımların çekilmesine öncelik vermelidir. Finansal sistemin ekonomik büyüme üzerindeki potansiyel olumsuz etkileri dikkate alındığında, kaynakların spekülasyon alanlar yerine üretken sektörlerle yönlendirilmesini sağlamak amacıyla denetim ve düzenlemelerin sıkılaştırılması gerekmektedir. Ekonomik büyümeyi teşvik etmek için finansal sistemler etkin bir şekilde izlenmelidir ve spekülasyon risklerine karşı koruyucu önlemler alınmalıdır. Ayrıca, özellikle gelişmiş ekonomilerde işsizlik oranının yüksekliği hem büyümeyi sınırlamakta hem de enflasyonu artırmaktadır. Bu nedenle, işsizlikle mücadele edilmesi temel politika öncelikleri arasında yer almalıdır.

Yazar Katkı Beyanı: 1. Yazarın katkı oranı %40, 2. Yazarın katkı oranı %40, 3. Yazarın katkı oranı ise %20'dir.

Çıkar Beyanı: Yazarlar arasında çıkar çatışması yoktur.

Etik Beyan: Bu çalışmada "Etik Kurul" izni alınmasını gerektiren bir yöntem kullanılmamıştır.

Ethics Statement: In this study, no method requiring the permission of the "Ethics Committee" was used.

KAYNAKÇA

- Acemoğlu, D., Johnson, S., & Robinson, J. A. (2001). The colonial origins of comparative development: An empirical investigation. *The American Economic Review*, 91(5), 1369-1401. <https://doi.org/10.3386/w7771>
- Aisen, A., & Veiga, J. F. (2006). Does political instability lead to higher inflation? A panel data analysis. *Journal of Money, Credit and Banking*, 38(5), 1379-1389. <https://doi.org/10.2139/ssrn.465720>
- Aisen, A., & Veiga, J. F. (2008). Political instability and inflation volatility. *Public Choice*, 135, 207-223. <https://doi.org/10.2139/ssrn.900538>
- Aisen, A., & Veiga, J. F. (2013). How does political instability affect economic growth? *European Journal of Political Economy*, 29, 151-167. <https://doi.org/10.2139/ssrn.1560524>
- Al, İ., & Belke, M. (2018). Politik istikrarsızlık ile ekonomik büyüme arasındaki ilişki: MENA ülkeleri için panel nedensellik analizi. *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi, Prof. Dr. Harun Terzi Özel Sayısı*, 271-286. <https://doi.org/10.18092/ulikidince.452539>

- Alesina, A., zler, S., Roubini, N., & Swagel, P. (1996). Political instability and economic growth. *Journal of Economic Growth*, 1, 189-211. <https://doi.org/10.3386/w4173>
- Alesina, A., & Perotti, R. (1993). Income distribution, political instability and investment. *NBER Working Paper Series*, 4486, 1-33. <https://doi.org/10.3386/w4486>
- Arslan, . (2011). Siyasi istikrarsızlık ve ekonomik performans: Türkiye rneği. *Ege Akademik Bakış*, 11(1), 73-80. <https://doi.org/10.21121/eab.2011119588>
- Aydınbaş, G. (2023). Politik istikrar ve kişisel gelir arasındaki nedensellik ilişkisi: BRICS ve MIST lkeleri rneği. *Bingl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 26, 438-452. <https://doi.org/10.29029/busbed.1295438>
- Barugahara, F. (2015). The impact of political instability on inflation volatility in Africa. *South African Journal of Economics*, 83(1), 56-73. <https://doi.org/10.1111/saje.12046>
- Biçen, . F. (2020). Politik istikrar ekonomik büyümeyi sağlamada yeterli bir faktör müdür? BRICST lkeleri üzerine bir inceleme. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 23(43), 119-139. <https://doi.org/10.31795/baunsobed.687382>
- Blackburne, E. F., & Frank, M. W. (2007). Estimation of nonstationary panel models. *The Stata Journal*, 7(2), 197-216. <https://doi.org/10.1177/1536867X0700700204>
- Breusch, T. S., & Pagan, A. R. (1980). The Lagrange multiplier test and its applications to model specification in econometrics. *The Review of Economic Studies*, 47(1), 239-253. <https://doi.org/10.2307/2297111>
- Cukierman, A., Edwards, S., & Tabellini, G. (1992). Seigniorage and political instability. *The American Economic Review*, 82(3), 537-555. <https://doi.org/10.3386/w3199>
- Dağılğan, G., & Okşak, Y. (2024). E-7 lkelerinde politik istikrarın ekonomik büyüme üzerindeki etkisi. *Journal of Emerging Economies and Policy*, 9(2), 46-55.
- Elbargathi K., & Al-Assaf G. (2019). The impact of political instability on the economic growth: An empirical analysis for the case of selected Arab countries. *International Journal of Business and Economics Research*, 8(1), 14-22. <https://doi.org/10.11648/j.ijber.20190801.13>
- Engle, R. F., & Granger, C. W. J. (1987). Co-integration and error correction: representation, estimation, and testing. *Econometrica*, 55(2), 251-276. <https://doi.org/10.2307/1913236>
- Feng, Y. (1997). Democracy, political stability and economic growth. *British Journal of Political Science*, 27, 391-418. <https://doi.org/10.1017/s0007123497000197>
- Ghanayem, A., Downing, G., & Sawalha, M. (2023). The impact of political instability on inflation volatility: The case of the Middle East and North Africa region. *Cogent Economics & Finance*, 11(1), 2213016. <https://doi.org/10.1080/23322039.2023.2213016>
- Gr, T. H., & Akbulut, H. (2012). Gelişmekte olan ülkelerde politik istikrarın ekonomik büyüme üzerine etkisi. *Sosyoekonomi Dergisi*, 1, 281-300.
- Haydaroğlu, C. (2020). Oylama gücünün enflasyon üzerindeki etkisi. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(5), 1519-1530. <http://dx.doi.org/10.18506/anemon.624968>
- Dumitrescu, E. I., & Hurlin, C. (2012). Testing for Granger non-causality in heterogeneous panels. *Economic modelling*, 29(4), 1450-1460. <https://doi.org/10.1016/j.econmod.2012.02.014>
- Johansen, S. (1988). Statistical analysis of cointegration vectors. *Journal of economic dynamics and control*, 12(2-3), 231-254. <https://doi.org/10.1093/oso/9780198283393.003.0007>
- Khan, S. U., & Saqip, O. F. (2011). Political instability and inflation in Pakistan. *Journal of Asian Economics*, 22, 540-549. <https://doi.org/10.1016/j.asieco.2011.08.006>
- Kaufmann, D., & Kraay, A. (2024). The worldwide governance indicators: Methodology and 2024 update. Available at SSRN 5154675. 1-55. <https://dx.doi.org/10.2139/ssrn.5154675>

- Levin, A., Lin, C. F., & Chu, C. S. J. (2002). Unit root tests in panel data: asymptotic and finite-sample properties. *Journal of econometrics*, 108(1), 1-24. [https://doi.org/10.1016/s0304-4076\(01\)00098-7](https://doi.org/10.1016/s0304-4076(01)00098-7)
- Mazhar, U., & Jafri, J. (2017). Can the shadow economy undermine the effect of political stability on inflation? Empirical evidence. *Journal of Applied Economics*, 20(2), 395-420. [https://doi.org/10.1016/S1514-0326\(17\)30018-1](https://doi.org/10.1016/S1514-0326(17)30018-1)
- Olson, M. (1982). Stagflation and the political economy of the decline in productivity. *The American Economic Review*, 72(2), 143-148.
- Paldam, M. (1987). Inflation and political instability in eight Latin American countries 1946-1983. *Public Choice*, 52, 143-168. <https://doi.org/10.1007/bf00123874>
- Pedroni, P. (1999). Critical values for cointegration tests in heterogeneous panels with multiple regressors. *Oxford Bulletin of Economics and Statistics*, 61(S1), 653-670. <https://doi.org/10.1111/1468-0084.61.s1.14>
- Pesaran, M. H., & Smith, R. P. (1995). Estimating long-run relationships from dynamic heterogeneous panels. *Journal of Econometrics*, 68(1), 79-113. [https://doi.org/10.1016/0304-4076\(94\)01644-f](https://doi.org/10.1016/0304-4076(94)01644-f)
- Pesaran, M. H., & Shin, Y. (1999). An autoregressive distributed-lag modelling approach to cointegration analysis. In *Econometrics and economic theory in the 20th century: The Ragnar Frisch Centennial Symposium* (pp. 371-413). Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/cbo9781139052221.011>
- Pesaran, M. H., Shin, Y., & Smith, R. J. (2001). Bounds testing approaches to the analysis of level relationships. *Journal of Applied Econometrics*, 16(3), 289-327. <https://doi.org/10.1002/jae.616>
- Pesaran, M. H. (2004). General diagnostic tests for cross section dependence in panels. *Cambridge Working Papers in Economics*, (CWPE 0435). <https://doi.org/10.2139/ssrn.572504>
- Pesaran, M. H., & Yamagata, T. (2008). Testing slope homogeneity in large panels. *Journal of econometrics*, 142(1), 50-93. <https://doi.org/10.2139/ssrn.671050>
- Pin, R. J. (2009). On the measurement of political instability and its impact on economic growth. *European Journal of Political Economy*, 25, 15-29. <https://doi.org/10.1016/j.ejpoleco.2008.09.010>
- Potluka, O., & Klazar, S. (2013). Coalition governments and inflation in Central and Eastern Europe countries. In S. Jandová, M. Žizka, & H. Neumannová (Eds), *Science of Economics*, 97-107.
- Shin, Y., Yu, B., & Greenwood-Nimmo, M. J. (2011). Modelling asymmetric cointegration and dynamic multipliers in a nonlinear ARDL framework. In *Festschrift in Honor of Aman Ullah*. 201-238. Emerald Group Publishing Limited. <https://doi.org/10.2139/ssrn.1807745>
- Swamy, P. A. (1970). Efficient inference in a random coefficient regression model. *Econometrica: Journal of the Econometric Society*, 311-323. <https://doi.org/10.2307/1913012>
- Şanlısoy, S. (2010). Politik istikrarsızlık-ekonomik süreç politikaları etkileşimi. *Sosyoekonomi Dergisi*, 2, 191-214.
- Telatar, T., Telatar, F., Cavusoglu, T., & Tosun, U. (2010). Political instability, political freedom and inflation. *Applied Economics*, 42(30), 3839-3847. <https://doi.org/10.1080/00036840802360237>
- Tosun, M. U., Güran, M. C., & Ulucan, A. (2008). The political instability, investment profile and the macroeconomic performance of the Middle East & North Africa (MENA) region. *Problems and Perspectives in Management*, 6(2), 30-38.